

345/3
1892

№ III

მ. თ. ბ. კ.
თბილისის
საქართველოს
საზოგადოებრივი
საბჭოს

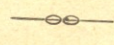

1892

შ ი ნ ა ა რ ს ი

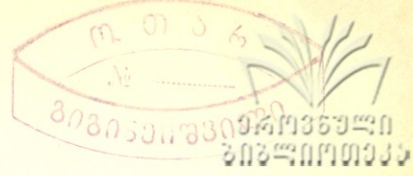
ქუჩნაღის «ჯეჯილი»-სა

	პგ.
I. ქრისტე აღსდგა — რაჭული მილოცვა	3
II. სანდრო — მოთხრობა ანდ. წუღაძის	4
III. მაისი — ლექსი ზეზვასი	14
IV. ანნა-ბუღბული — პოემა ვაჟა-ფშაველასი	15
V. უცაბედი მოგზაურობა, თარგმანი ა. თ.-წ — სს.	23
VI. ჩიტი გალიაში — ლექსი აკაკის	32
VII. პატარ-პატარა სამეცნიერო წერილები, წერილი მეათე — ილიკოსი	33
VIII. ლეგენდა, ლექსი მეტსახლასი	43
IX. ჩვენი ძველი გმირები, ისტორიული სურათები გ. წერეთლის	44
X. ხალხური ლექსი, ჩაწერილი გრ. აფშინაშვილისაგან	53
XI. ვეფხის-ტყალსანი, ნამბობი მოზრდილი ყმაწვილებისათვის გ. ი — სს	54
XII. ბენიამინ ფრანკლინი, გადმოკეთებული ან. თ.-წ — სს.	66
XIII. ყვანხალია მკილაევი — იაკობ სვიმონიძის	74
XIV. ხალხური ლექსი, ჩაწერილი დათეშიძისაგან	76
XV. ანდაზები, გამოცანები, ხალხური ლექსები, ზმა, სამათემა- ტიკო გამოცანები, შარადა და რებუსი	77

რედაქციისაგან.

რედაქცია უმადრჩილესად სთხოვს ხელის მძიმედებს, რომელ-
თაც შემოსატანი ფული აქვთ, ზირველ მკათათვემდას გამოგზავნონ,
თუ ნებავთ შემდეგი ნომრების მიღებას.

ჯეჯილი

საყმაწვილო სურათებიანი

ყურნალი

იზარდე, მწვანე ჯეჯილო,
დაბურდი, გახდი ყანაო!...
ა. დ.

№ III

წელიწადი მესამე

ბ ფ ი ლ ი ს ი

სტამბა წიგნების გამომცემელ ქართველთა ამსნაგობისა
1892

Дозволено цензурою Тифлисъ, 30 Апрелья 1892 года.

ქრისტე აღსდგა!

(გაგონილი რაჭაში დათეშიძისგან)

რისტე აღსდგა! გვიხაროდეს,
მაღლი მასწარობელსაო!
რომელსა და რომელსაო?—
ხვენსა მასწარობელსაო!

გახაროს ეველა სულმა,
ეველა სულმა სულიერმა:
ჩიტმა, გვრიტმა და შრომანმა;
ჯინჭველმა ბოლო ფრთიანმა!

ტეე და ველმა, ცის ფრინველმა
და ქვევით მიწის ნათესმა!
სიმემა და ქალიშვილმა,
მუშა-კაცისა მარჯვენმა!

საუღლე ხარისა ქედმა,
სუეველამ გახაროსა!....

1990

საგარეო საზოგადოება
საქართველოს
ეკლესიისთვის

საგარეო საზოგადოება
საქართველოს
ეკლესიისთვის

ს ა ნ დ რ ო

(ვუძღვნი ნ. ა. ჯ—ძეს)

ენაც (დედი), მე დღეს სკოლაში ვერ წავალ?—დაეკითხა ენკენისთვის დილით პატარა ობოლი სანდრო თავის დედა მართას.

— როგორ, შეილო? ღმერთი არ გაგწყრომოდა და მამა შენი არ მომკვდარიყო, რაეა ძაღლები შეჭამდა დედა შენის ხორცს და შენ სკოლას მოგაშორებდა? ახლა რა ექნა, რა გიყო? კაი, შეილო, მე გაეიჭირებ, თოხს დაეიკავებ ხელში და საქმელ მჭადს არ მოგაკლებ, მარა წიგნს ვინ გიყიდის, ან სხვა რასმე? ისე ვაი ნუ აქ დედა-შენს, შენ რომ სწავლული იყო, იგი მას იამოს, მარა რა ექნა, ქერიმა და ოხერმა ვის შეეჩივლო ჩემი უბედურება?

აქ ისეთი ამოიოხრა მართამ, რომ გეყურებინა, იფიქრებდი, ქვეყნის დარდი და ვარამი მას დასწოლია გულს დარდათაო. ან კი რა ექნა?.. მისი ქმარი, გოგია, დიდი შეძლების პატრონი არ ყოფილა, თან თავ-დაუხსნელიც იყო, ბატონი და მათი მოურავი მეტად ავიწროებდენ გოგიას. როცა გამოეღეოდა ბატონ კოტრიკაძეს გროშები, აფრენდა გოგიასთან კაცს, კაცს კი არა სულთა-მხუთავს ბოქაულს, თავი დაიხსენი, ან არა, საქეიფო ფული მომიხერხეო. გოგიამ დიდხანს ითმინა. ბოლოს, რის ვაი-ვაგლახით თავი დაიხსნა, ამ დახსნამ მთლად გააღარიბა მისი ოჯახი, გაყიდა მამის ნამამაგევი „ოლა“, „ნალია“ (სასიმინდე), წაბლის „ხულა“ (ბედელი), ხარებიც ექვსი თვის ვადით სხვას დაუგირავეა ფულში. შემდეგ, როგორც იყო, ისიც

დაიხსნა—ცოტა თავისუფლად რომ ამოისუნთქა, გოგამ იფიქრა, ცოლს შეეერთავე, მკაღს გამომიცნობს, ხმას გამცემს, ოჯახსაც უკეთ მოეწყობო. ამ განზრახვით შეერთო ცოლი მართა, რომელიც ნამდვილ მეუღლეობას უწევდა გოგიას და რომელმაც წლის თავზედ შესძინა ვაჟი, სანდრო.

ახლა კი გაეხსნა გოგიას შუბლი, იფიქრა ეს არის სანდრო უმცროს ძმასავით მომესწრება, გვერდს ამომიდგება და სიცოცხლეს შემატყობინებსო.

მართლაც, სანდრო კარგი ბუნჩულა ყმაწვილი იყო. ის შეაღგენდა მთელი ოჯახის ბედნიერებას. მშობლები სულ იმის ფიქრში იყვნენ,—მოვესწრებით იმ დღეს, რომ ჩვენი სანდრო სკოლაში დადიოდეს?

სანდრო ოთხი-ხუთი წლისა იყო. ნახავდა თუ არა სადმე ქალღლის ნახევს, დაიჭერდა ხელში და ვითომ კითხულობდა,—ან, ბან, გან, დონო და სხვ.

ექვსი წლისა რომ შეიქნა სანდრო, მშობლებს აუსრულდა თავიანთი გულის წადილი. სანდრო სკოლაში მიიბარეს.

— აბა, შენ იცი და შენმა კაცობამ, როგორის თვალთ შეხედავ ჩემს სანდროს. მაგის მეტი არაფერი არის ჩემს ბარაზე.— შეეხეწა გოგია სოფლის მასწავლებელს.

სანდრომ აღრე გაიზებირა და გაიკვეთა ან-ბანი. უნდა გენახათ, რა მშვენიერად „ჩააჭიკჭიკებდა“ შინ შემოსვლისას, გაკვეთილებს შემდეგ:

მიმინოსა მწყერი უყვარს,
შევარდენსა ნადირობა,
თუ შენ, ნენავე, სანდრო გიყვარს,
აწი კია სადილობა.

— კი შეილო, კი შენი ჭირიმე, ასეთი ყველიანი კვერი ცხვება შენთვის, რომ ხაჭაპურს გააწბილებს,—ეტყოდა ხოლმე დედა.

— შენი ჭირიმე, დედი, დედი, რომ სხვასავით ცივ მკაღს არ დამახვედრებ.

საჩქაროდ სკამდა სადილს სანდრო და შემდეგ გაეშურებოდა ერთხანს ამხანაგებში საცელოქოდ. როცა გულს მოიჯერებდა, შეუდგებოდა ისევ გაკვეთილების კითხვას. კარგადაც სწავლობდა. პირველ გამოცდაზედ საჩუქრად მიიღო პატარა წიგნაკები, სურათებით შემკული—მეორეზე მადლობა უთხრეს და ერთმა გამომცდელთაგანმა სამი აბაზიცი ჩაუჩხრიალა ჯიბეში. იმ წელს, როცა უნდა გაეთავებინა სოფლის სკოლა, დედა-მისი პატარა მაროზე მორჩა, რომელს შემდეგ მას რალაც ავადმყოფობა დასჩემდა. ბევრი სოფლის ექიმები დალალა გოგიამ, მაგრამ მის მართას მაინც ვერა უშველა-რა, ბოლოს სოფლის მასწავლებელმა გოგიას ურჩია ნასწავლი ექიმი მოეყვანა. გოგიამაც დაიჯერა, გამონახა ძველს „ჭინჭში“ (ჩვარში) გახვეული გროშები და გასწია ექიმის მოსაყვანად. ექიმმა მართა ნახა „რეცეპტი“ (წამალი) დაუწერა. ახლა გოგიამ „რეცეპტით“ ხელში ქალაქის აფთიაქისკენ გასწია, წამლები იყიდა და გზის შესამოკლებლად პირდაპირ რკინის გზის ლიანდაგს დაადგა. მოდის გოგია და ფიქრები ათას ნაირად უტრიალებენ თავში:—აჰა, ვითომ მისი ცოლი მართა კვდება, გოგია მარტო რჩება, სანდრო და მარო ობლდებიან, გოგია შავს იცვამს, მართას ტირის, მღვდლებს საწირავში მართას ნამზითვი ქვაბი, ტაშტი, ჯაჭვი და ბუმბული მიაქვს. რა ქნას, ფული მას არ აქვს, მღვდლები კი არ დააცლიან, ისინი სულ იმას გაიძახიან:—„მოიტა, მომეცი“. ამ სახარელ ფიქრში რომ არის, რაღამაც მოაკივლა უკანით გოგიას. დაფაცურდა, მაგრამ რაღა დროს იყო? თვალის დახამხამების უმალ ის უკვე ვადისროლა ლიანდაგს იქით უსულოდ, საშინლად დასახიჩრებული.

მეორე დღეს გოგიას გვამი ნახეს პატარა მწყემსებმა, რომელთაც დილით ძროხები გარეკეს ლიანდაგს იქით. იმათ პირველად ვერ გაბედეს ახლოს მისვლა, მერე სხვებსაც კი შეატყობინეს მკვდრის პოვნა. მოგროვდა ხალხი, მაგრამ გოგიად ის ვერცინ იცნო. მოვიდა მღვდელიც, რომელსაც შეეტყო მაშინას ვილაც მოუკლავსო, იქნება, ჩემი მრველისა იყოსო. მღვდელმა მაშინვე იცნო.

— ეს გოგია არის. უყურეთ ახალუხს, აი, წამლის შუშებიც! თაეისი ცოლის წამლებზე იყო ლ—ში წასულიო,—სთქვა მღვდელმა. —უი, საწყალი, უბედური! — მიაყოლა ხალხმაც. შეატყობინეს გოგიას სახლიკაცებს ეს უბედურება, ისინიც მოვიდნენ გვამის წასადებად. გააკეთეს საკაცე და ტირილით შინისკენ წასვენეს.

სოფლის დედა-კაცებმა მართას მიუსამძიმრეს ქმრის უბედურება. მართა გაშმაგებული ძუ ლომივით წამოვარდა ზეზე; იმას დაეიწყა თაეისი ავადმყოფობა, მორთო კივილი, ტირილი, კენესა, მოთქმა, მუდარა, მუქარა, ერთის სიტყვით რაც პირზე მოადგა.

დამარხეს გოგია მესამე დღეს. დამარხეს მასთან მისი აელა-დიდებაც. მისი ქამარ-ხანჯალი მღვდელმა წაიღო საწირავში, მართა კი იხვეწებოდა: ჩემს სანდროს ნუ გაუცემ ქამარ-ხანჯალს, იქნება ღმერთმა და ობლის მამამ მომასწროს ის დღე, რომ თითონვე დასტირდეს, მაგრამ ვინ იყო გამგონე.

დარჩა ასე უმწეოდ ეს ერთი ოჯახობა, მაგრამ მართა იმედს არ იტენდა. ჩემი სანდროს მოსწრებამდის დედა-კაცობასაც გაეწე და მამა-კაცობასაცო,—ამბობდა ის. მერმე ღმერთთა მოწყალეო. ახლაც ძრიელ გული უკვდებოდა, რომ სანდროს სკოლაში ვერ გზავნიდა, მაგრამ რა ექნა, ვერ მოეფიქრნა, სახლის მცველიც არ ჰყავდა სხვა სიკეთეს გარდა...

* * *

შემოდგომის დილა იყო. ახლად ამოსული მზე ბროლივით აბრწყვილებდა დანამულს ბალახებს. პატარა ბავშვებმა ძროხები საძოვარზედ გარეკეს, დაცვარული ბალახი რძეთ ექცევა, კარგიაო; მათ შორის სანდროც იყო. მასაც ჰყავდა ერთი ძროხა, როგორც ზემოდ მქონდა ნათქვამი. ის იყო ბავშვებმა ძროხები საბალახოთ გარეკეს, ერთად შეიკრიბნენ და შინისკენ გამოსწიეს. ზოგს მათგანს ძრიელ ეშურებოდა, რადგან გაკვეთილებისთვისაც უნდა მიესწრო სკოლაში. აქ ერთი სხვათაშორის პატარა სკოლის მოსამსახურე ბიჭი, ლადიკო. ლადიკომ იმ სკოლაშივე სწავლა დაასრულა და შემდეგ სოფელმა

მცირე ჯამაგირით მასწავლებელს მიუჩინა ხელზედ მოსამსახურედ, ამანაც მასწავლებლის ძროხა გადენა საძოვარზედ (მასწავლებელს ოჯახობა ამ სოფელშივე ჰყავდა) და ამათთან ისიც მოდიოდა, სკოლაში ცეცხლი უნდა დაენთო, სუსხიანი დილა იყო.

— ლადიკო, აბა შენ იცი, რა კარგს ცეცხლს დაგვახვედრებ, — უთხრა ერთმა მოწაფემ.

— რა მეცეცხლება, ძამიავ, ერთ კვირეს შემდეგ მითაელება ვადა, მე კიდეც მინდა მასწავლებელთან ყოფნა, მარა შინაურები არ მანებებენ თავს, ჯამაგირი ცოტააო.

— მერე ვინ ღგება შენს მაგიერ, თუ იცი, — ჰკითხა სანდრომ.

— არ ვიცი, კვირას ყრილობა იქნება და ვისაც სოფელი დააყენებს, ის იქნება.

სანდრომ აღტაცებულმა მოირბინა შინ და დედას უთხრა:

— აბა, შენ იცი, დედი, თუ დაფაცურდები, ჩვენი საქმე წაღმა წავა, იმისთანა ამბავი შევიტყე.

— რაი, შეილო, მითხარი, თუ კი რამ შემიძლია, ვის დაეზოგავ?

— შენ ხომ იცი, მასწავლებელთან რომ ლადიკოა, იმას ეხლა ვადა უთაელება, მამა აღარ აყენებს და მის მაგიერად მე დავდგები.

— მერე, შეილო, შეგიძლია შენ ლადიკოს ოდენა საქმე?

— რისთვის არა, ნენა? ლადიკო ჩემზედ ერთი წლით იქნება მეტი.

— კი, შეილო, მარა ვინ გაგიწყობს მაგ საქმეს, ვინაა შენი შემწე?

— ვინა და თვითონ მასწავლებელი. ის კაი კაცია, მე ძლიერ ვუყვარდი, კლასში რომ დავიარებოდი. დღეს წავიდეთ, ვნახოთ და შევეხვეწოთ.

— ასე იყოს, ჩემო შეილო.

მართამ გამოაცხო ერთი „დედო“ ხაჭაპური, ერთი ვარია დაიჭირა, ერთი ბოთლიც ღვინო მისცა სანდროს ხელში და კლასის გამოსვლის დროს გასწია მასწავლებლის სახლისკენ.

— ნენა, ძღვენი რა საჭიროა მასწავლებელთან, მამასახლისი ხომ არაა ისიც?

— არა, შეილო, მარა რაც უნდა იყოს, ხელ-დამშვენებული მისვლა კაია, ცოლშვილიანი კაცია.

მართას მოეგება სადათ ჩაცმული მასწავლებლის ცოლი ლისა, რომელსაც ხელში პატარა ძუძუ-მწოვარა ყმაწვილი ეჭირა. ლისამ მზიარული სახით და სიყვარულით ხელი ჩამოართო მართას, სახლში შეუძღვა და სკამი დაუდგა.

— დაბძანდი, მართა, დაბძანდი.

— მაღლობელი ვარ, ბატონო, მაღლობელი. რას ირჯები ქერივ-ოხრისათვის. ვისი რა ღირსი ვარ.

— რა შენ ქერივი და რა სხვა, ჩემო მართა. ჩვენ ყველას ალერსით ვეპყრობით, რითაც შეგვიძლია ხელს უწყობთ.

— ო! შენს ენა-პირს ვენაცვალე, რომ ასეთი ღეთის ნიერი ბძანდებით.

მართამ გამოართო სანდროს „მოსაკითხი“ და ლისას მიართვა:

— ამისთვის ნუ გამიწყურები, ჩემო ბატონო.

— მაღლობელი ვარ, ჩემო მართა, მაგრამ რას იწუხებდი თავს?

— სიმონ სად ბძანდება, ბატონო, რაღაც ცოტა საქმე მქონდა მასთან.

— აგერ ბაღში მუშაობს, დაეუძახებ და ამ წამს გიახლება:

ლისამ გასძახა ქმარს ბაღში, სტუმარია და მობძანდიო.

ცოტა ხანს შემდეგ შემოვიდა ერთი პირ-ხმელი ახალგაზდა კაცი. მართა მის შემოსვლაზე ფეხზედ ადგა.

— ბძანდებოდე, მართა, ბძანდებოდე. ოჰ, სანდროს გაუმარჯოს, როგორ მეწყინა მართა სანდროს სკოლის თავის დანებება, ცოდვან ნიჭიერი ყმაწვილის მოცდენა.

— ეს მეც კი მესმის, შენი ჭირი შემეყაროს, ჩემო ბატონო, მარა რა ექნა! ვინაა მაგის მეტი ჩემი მომხდელი. ახლა ამის

შემახვეწარი ვარ: იმდენი სიკეთე უნდა მიყო, თუ შეიძლება, ლადიკოს მაგიერ სანდრო მიიღო, მგონი კი შეიძლება იმდენს საქმეს. მადლია, გაკვეთილებსაც უყურებს. მიქენი სიკეთე, შენს საქებ-სადიდებლად, სულის სამადლოდ. მე თუ ვერ გადავიხდი მადლობას, ღმერთი იქნება შენი მადლობელი.

— რატომ არა, კაი საქმეა ძლიერ. ერთ კვირეს შემდეგ მოვიდეს, მივიღებ. სოფელს მე ვეტყვი, უარს არ იტყვიან, იმის ჯამაგირს მაგასაც მივცემთ.

— ო, შენი ჭირიმე, აბა, მოიმედე ვიყო?

— უთუოდ, უთუოდ.

— მშვიდობით ბძანდებოდეთ, ჩემო ბატონებო—და მართა შინისკენ წამოვიდა სიხარულით აღტაცებული.

სანდრო ხომ რა, ფეხზედ აღარ იდგა. მოუთმენლად მოელოდა იმ დღეს, როცა ის ეღირსებოდა ისევ სკოლაში წასვლას, ისევ თავის ამხანაგებში გარეყას, მასწავლებლის სამსახურს. — ოი, შენი ჭირიმეო, — შემოსძახებდა ხოლმე ხშირად და ტაშს შემოჰკრავდა.

ბოლოს ეს ნეტარი დროც დაუდგა სანდროს. დღეს ნახავთ ნ—ის სოფლის სკოლაში პატარა სანდროს ცოცხით ხელოში, როცა სკოლას ჰგვის. ის გაკვეთილებზედ ესწრება მასწავლებლის გულკეთილობით. თუმცა ორი თვე მოსცდა სწავლას, მაგრამ ეხლა თავის ამხანაგებს მაინც დაეწია, გაკვეთილებს შემდეგ მასწავლებლის ბძანებას ასრულებს. მის პატარა ლოლიას ათამაშებს, ლისას წყალს უზიდავს და სხვ.

სანდროს ყველანი ემადრიელებიან, ამხანაგებიც, რადგან სიცივეში მუდამ კარგს ცეცხლს ახვედრებს და სუფთა ოთახს.

აი, აგერ დიდმარხვაც მიიწურა, სანდრო ფიქრებშია გატაცებული. მას ნახევარი წლის ჯამაგირი ხუთმეტი მანათი ერგება, ფიქრობს: დედას ძაძი კაბა თაღხ ჩითად შეუცვალოს, მარო ააყვავოს და თვითონაც ამ სააღდგომოდ გამოეწყოს, მამისათვის აწირვინოს, აღდგომას პასკა დაუკურთხოს. რაც მორჩება ფული, მასწავლებელს მიაბაროს.

აი, ამ ფიქრებით გატაცებული სანდრო კარგადაც სწავლობდა და თავის საქმესაც ცოცხლად ასრულებდა.

სკოლის მზრუნველებმა კიდევ ჩააბარეს სანდროს თხუთმეტი მანათი და თან მადლობა უთხრეს ყოჩაღობისათვის. უნდა გენახათ სანდრო, რა გატაცებით უყურებდა ფულებს. ეს მისს საკუთარ შრომას შეადგენდა.

— კარგია, პატარავ, საკუთარი შრომით დამსახურებული ჯილდო?— ეუბნებოდნენ გლეხები.

სანდროს სიხარული და აღტაცება განუზომელი იყო. ბზობას მან წაიყვანა დედა, რაც განძრახვა ჰქონდა, ყველაფერი იყიდა, მხოლოდ თავისთვის კი არა იყიდა—რა, რადგან მასწავლებელმა უბრძანა: არა იყიდო—რაო.

დადგა დიდი შაბათიც. სანდრო ღიღს ფაცა-ფუცშია. ყველაფერ ბძანებას სწრაფად ასრულებს, საღამოზედ დედა მისი მივრდა და მასწავლებელს შეეხვეწა:

— თუ შეიძლება, სანდრომ აღდგომა შინ გაითენოს.

— ხვალ დილით გამოვეზავნი, მანამდე დრო არა მაქვს,—უთხრა მასწავლებელმა.

დაღამდა დიდი შაბათიც. ყველანი ტკბილს ძილს მიეცნენ ადრე, საღამოსვე, რადგან ხვალ ყველას ადრე ადგომა უნდოდა.

სანდროც დაწვა, მაგრამ მის თვალებს ძილი არ ეკარება, ის მწარე ფიქრებშია. რას ფიქრობს? აი, რას:—დახეულ ხალათის ჯიბეში ხვალ წითელი კვერცხი როგორ ჩავიდვა! რა უნდოდა იმ დალოცვილ მასწავლებელს, მეც ჩემთვის ახალი ტანისამოსი მეყიდა, ხვალ მე ამ ძველი დაფხრეწილი ტანისამოსით სათამაშოზედ ვერ გაეღალ. აქ კი ვედარ მოითმინა პატარამ და მწარე ცრემლები „ვით მარგალიტი ობოლი“ თვალთავან ღაპალუბით გადმოსცინდა.

ჩაეძინა ჩვენს პატარას, მაგრამ სიზმრები აღარ აყენებენ. ესიზრმება, ვითომ ქრისტე აღსდგა, ხელში ბოხჩა დაუჭერია, დაღის და პატარა ობოლ ბავშვებს ახალ ტანისამოსებს ურიგებს, აგერ სანდროსაც თავს დაადგა, მასაც აძლევს ტანისამოსს და წითელ კვერცხს...

სანდროს უნდა ხელზედ სწედეს, აკოცოს და მადლობა უთხრას, მაგრამ ვერ უბედავს... სწუხს ჩენი პატარა, შფოთავს. ამ დროს „ასტყდა ზარის რეკა“. სანდროს გამოელვია. ხედავს ლისა თავს დასდგომია და ხელში რალაცები უჭირავს.

— ადექ, სანდრო, ადექ! აი, ეს ერთი ხელი ახალი ტანისამოსი სიმონმა გიყიდა. მე კიდევ შეგიკერე, ღმერთმა სიხარულში გაგაცვეთინოს, აბა ჩაიცვი.

სანდრო სიხარულით დაბარბაცდა; მადლობაც ვერ მოახერხა. სისწრაფით ჩაიცვა ახალი საცვალი, შარვალი, ხალათი, ქამარი, წულა-მესტი, თავზედაც თეთრი ქული. ზეცაში აფრენილს გავდა ახალ ტანისამოსში. ის შევიდა მასწავლებლის ოთახში, პირის საბანო წყლის მისართმევად. აქ მასწავლებელმა და ლისამ ორივემ ერთხმად მიულოცეს ბავშური მილოცვა, რომელიც იციან გურიაში ახალი ტანისამოსის ჩაცმაზედ:

ახალ - ახლობაშიო,
 გაზდა - გახარებაშიო;
 მაგ ახლის დაცვეთაში,
 სხვა ახლის შეკერვაშიო.

ახლა, ჩემო სანდრო, სალამოდინ თავისუფალი ხარ, სათამაშოზედ არაფერი იტკინო, ჭკუით იყავი. ახლა შინ წადი და დედას წირვაზე წამოყევი.

სანდრომ თავის გადაქნევით მადლობა უთხრა და სირბილით შინ გამოსწია. ცოტა შიში კი შეუვიდა გულში; მაგრამ რისა ეშინოდა? მრავალი ჩირაღდნებიანი მიდიოდენ ეკლესიისაკენ. ის შევიდა თავის სახლში. დედას სიხარულის ცრემლები გადმოსცვივდა თვლებიდან, სანდრო რომ გამოწყობილი დაინახა. მისმა გულმა უთხრობლადაც იგრძნო, ვისი წყალობა იყო ახალი ტანისამოსი?

— მას კი შამოვევლე თავზე, როგორ პეპელასავით გამოუწყვიხარ, შეილო.

— იცი, დედი, ცოლ-ქმარი ანგელოზებზედ კეთილიგულისანი არიან...

მართას უკვე კეცზედ დაეკრა სასაუზმე „ტაბლა“, კალათაში ჩაე-
 ლაგებინა „საკურთხი“, რომელიც შესდგებოდა ერთი პასკისაგან,
 სამი წითელი კვერცხისაგან და ბოთლი ღვინისაგან, მისცა სანდროს
 ხელში, თვითონ მორთულ-მოკაზმული მარო დაიჭირა და გარეთ გა-
 მოვიდა, კარები დაკეტა და ეკლესიისკენ გასწიეს. ჯერ კიდევ გათე-
 ნებას უკლდა, ყველა დღესასწაულობდა, მამლებიც სადღესასწაულო
 ხმაზედ გაყიოდენ ყიყლიყოს.

— იცი, შვილო, ამ ორი კაპეიკის სანთელი იყიდე და საკურ-
 თხზედ დაადევი ნაწირეც, მღვდლებს დააკურთხებინე.

— ვიცი, ვიცი, დედი.

— ხო, შენი ჭირიმე, აწი აღარ ვიტყვი—მოკვდი-მეთქი, შენის-
 თანა შეილი მრჩება.

ისინი კიდევ მივიდნენ ეკლესიაზედ, რომელიც ძალზედ იყო
 გაჩაღებული. ყველას ახალი ტანისამოსი ეცვა, ხელში სანთლები
 ეჭირათ, აგერ ლიტანიაც დაიწყო, ხალხი ლოცულობს, სანდროცა;
 მაგრამ რას ეხევენება ღმერთს? პირველი მისი ლოცვა იყო მადლო-
 ბა, რომ მოესწრო აღდგომას, მერე მასწავლებლის და მის ცოლის
 სიცოცხლეს სთხოვდა ღმერთს თავის უმანკო პირით, არც დედ-მამა
 დაეწყებოდა: „ღმერთო დედა მიცოცხლე და მამა მიცხონე“.

აგერ წირვა გათავდა, მღვდელმა ჩამოილოცა სამ-გზის სთქვა,
 ქრისტე აღსდგა!—ჰეშმარითად—ყველამ უპასუნა, ყველანი ჯვარს
 ემთხვია და გარეთ გამოვიდნენ ერთმანეთის მისალოცად, სანდრო-
 მაც მოძებნა ამხანაგები, დაკოცნა და მიულოცა,—შემდეგ მასწავლებ-
 ლისკენ წამოვიდნენ. მასწავლებელმაც ისინი დაჰკოცნა, ყველას თითო
 კვერცხი მიულოცა და უთხრა „ქრისტე აღსდგა! ჩემო პატარა მე-
 გობრებო.“

აპ. წულაძე.

მ ა ი ს ი

ას გაუცვდა საცმელი,
 ენძელამ ჩაიუვავილა.
 მაისის დილის ძხის სსივი
 ვარდებში ჩამოქსოვილა.

კალობს და კალობს ბუღბუღი
 სამშობლოს სიუვარულითა;
 ცა იცრემლებს საამოდ
 უსოდო სისარულითა.

გარშემო ურბენს ნიანვი
 წელში აძართულს ენასა:
 ხან ადღეღებს სღვასავით,
 ხან ტებილად ეტევის ნანასა.

მწვანე სავერდში ჩამჯდარა
 სშირი ტეე, ფართო ველიო;
 ამათ კალოებსე დიღინებს
 მუშა, ნამისგან სველიო...

ეს ჩვენი ტურფა ქვეყანა —
 ურიცხვი მთა და ღელეო,
 სალხინოდ არის ძორთული,
 დმერთო, შენ გვიდღეგრძელებო!

ფეხვა

ანნა-ბუღელი

I

ანისი არის, იქუსა,
წვიმამ დაიწყო მოდენა;
წვეთები ცვივა კამკაძით
აღმასის თვალის ოდენა.

მწვანე ბალახი და ჩირთი
წმინდი ცრემლითა დანამა.
ცხვრები გარეკა ტყის ჰირად
ობოლმა ქალმა ანნამა.

ჩამოჯდა ველის ჰირად
ძველკაბიანი გოგონა,
დაფიქრდა თავის ბედსედა
ობლობა წამოიგონა.

სტირდა... ცრემლი ჩამოსდის
სახე დატანჯულს ანნასა,
ადელეებს მინდვრის ნიაჟი
ველ-მოღერებულ ვანასა.

სტირის ბუჩქის ძირს მიძჯდარნი,
შესტირის ტურფას იასა:

— იაჲ, რას მეტყუი, ლამაზო,
 უძმობლოს, უძმოს, ტიპლსა.

სხვის თვალ-წარბ შემაცქერვლსა,
 თვალზე ცრემლ შეუძრობელსა,
 ვერსად ვიძოვი, ნეტავი,
 მეც, როგორც სხვებს ჭყავს, მძობელსა?

იაჲ, სადა გეავს შენ დედა,
 სად გეავს გულშემატკივარი?
 — მეც ობოლი ვარ, მეკრდს მიღბობს
 ცრემლები ჩამოდინარი.

— სულ მხიარული რადა ხარ,
 მუდამ ახალის კაბითა?
 რად მატყუილებ, ლამაზო,
 გულის საღბ-ის ამბითა?!...
 მე ვარ, მარტო მე ობოლი.
 სხვა არა ჩნდება არსითა,

იამ ვერ გასცა ზასუსი,
 ჭმუნვის დანანდა საზია.
 ბრალად შეჭსედა ობოლსა
 ცრემლი ჩამოსხლტა ნაზია.
 ზეჲელამ ცრემლი შესუტა
 გახარებულმა გასწია...

II

სის კენწეროზე შემჯდარი
ტურფად გალობდა ქერონა,
რცხილის ტოტებზე სტებოდა
მოუსვენარი ცერონა.

ქერონას ბუდე ჩაედგა,
ყოველი ღონე ეღონა;
ბღარტების დედან ქვეყანა
თავის სასლკარი ეგონა.

დღეს ისტუმრებდა გალობით,
ეგებებოდა საღამოს,
ტებილის სძით მშვიდი ფრინველი
ლექსს უმღეროდა საამოს.

ანანა მიუდგა ხეს ძირში
ჩიტს შესძახოდა ტირილით:
— არ თუ გიცდია ქერონავ,
ობლობა გულის ტკივილით,
დარდის წამალი მასწავლე,
ეუბნებოდა ჩივილით.

ჩიტო, სულ მუდამა ჰგალობ,
ნეტავ, შენს გულს და გონებას;
რად არ ობოლსა მიჰსედავ,
ჰნასავ ჩემს ტანჯვა მონებას.

საქართველოს
საბჭოთაო
ეკონომიკური
ბიზნისობა

საქართველოს
ბიზნისობა

-- ჩემსე ტანჯული ვინ არი,
 უსახლ-კარო და ტიალი,
 სად ეინვა მახრობს, სად მძინან,
 ხელთ მიხერავს შხამის ფიალი.

ჯავრს თავს არ ვამლევი გოგონავ,
 გალობით ვიკლავ დარდსაო,
 როცა ალალი დამქროლავს,
 შევეხიზნები ბარდსაო.

— არა, შენ სტეუი, ქერონავ,
 მექცევი იასავითა,
 მით მანუგებთ, რომ თქვენაც
 თავს იტყობთ ტიალსავითა.
 ანნას ცრემლები ჩამოსდის
 ფოთლების შრიალსავითა.

ჩაფიქრდა ჩიტე ძალიან,
 თვალთავან მოსდის ცრემლები
 სველდება წმინდის ცრემლითა
 ნაძვი, თხილი და ტყემლები.

თვის სიცოცხლეში ქერონას
 ცრემლი სდენია აროდის;
 დღეს კი სტირს ობლის ყოფნასა
 ცრემლი წვიმასებ ჩამოსდის.

— შენც ჩიტად იქეც, დაიავ,
 ერთად ვუცხოვროთ ტყეშია,

სან ვიუვეთ ჭალის სტუმრები,
სან ვინავარდოთ მთებშია.
არ გამოგარჩევე, დობილო,
ჩემს შვილებში და ძმებშია.

ეს სთქვა, ქერონა წავიდა
შვილების სანახავადა.
იქნებ ჭშიოდეთ, ჭფიქრობდა,
ან იქნებ გახდენ ავადა.
ვინ უნატრონებს ჩემს ბღარტებს,
თუ არ მივხედვე თავადა.

გაფაცვიცებით მიფრინავს,
არ ერიდება ხეებსა,
მწვანეს ფოთლებზე აცოროვებს
ნაზი ფრინველი ფრთეებსა.

III

ანა წინ მიდის ტეე და ტეე,
თავზე წაადგა წყაროსა.
იქნება იმან უშეულოს,
ობოლი განახროსა?

წყარო ჩამოჩბის ძღვრითა,
მოაქანებდა ზვირთებსა,
ნამს ასხურებდა ანკარა
სის ჩამოწეულს კვირტებსა.
შიგ ბანაობენ, წყაროს ჭსმენ,
გაჭსარებოდით გვირტებსა.

— წყაროვ, მწუერვალთა იმედო,
 დაუსვენებლად მდინარო,
 მე, უცოდნელო დარდისა,
 სულ მუდამ ლაღო, მცინარო,

რატომ არ მშველი ობოლსა
 მშრომელო დაუძინარო?

— მე რა გიშველო, ჰატარნავ,
ქვეყნის ეპაძა და მუშაძა,
შენ კარგად ჰხედავ ჩემს ბედსა:
მთელენ და მსვაძენ მუდაძა.

წუარომ რა ეს სთქვა, ატირდა,
ცრემლი აფრქვია ანკარა;
ჩაცელაჲდა შამბებში
თვალ-ცრემლიანი ჰატარა.

დაღამულიყო კიდევცა,
ეური ამოყო მთვარეძა;
სალაში მისცა მოგსაურს
მწუსარე არე-მარეძა.
სედ აღბეჭდა მის სსივი
ობლისა ცრემლმა მწარეძა.

წუაროს ჰირს გაშეშებული
ანნა შესცქერის ცასაო,
გაუბედაჲდა, თრთოლითა
ობლი იღებს სმასაო.

მუსლ-მოყრით შესთხოვს უფალსა:
«ღმერთო მაქციე ჩიტადა,
გადაძარჩინე ობლობას,
თხოვნა მიიღე წმინდადა!»

თქმულია ცრემლი ობლისა
უფალს უნთია სანთლადა,
ობლის შეწყაღვა უცვნიის
საუკეთესო ძაღლადა.

ბრძანა: «იქეცი ბუღბუღად
 შთენილო ოსერ-ტიალად,
 აუწეე საღისა ტკბილი სმით
 შენი ვარამი სძიანად!»

ობოლი იქცა ბუღბუღად,
 დაიფართხალა, გაფრინდა;
 სშირს ბარდში ეკლიანშია
 გულ-ძეუდრეკელად ჩაფრინდა.

აქ მოჭყევა მწარეს მოთქმასა
 ობლის ყოფნა-და-ბედსედა,
 სხვას არა სტირის, არც სჩივის,
 სატირალი აქვს ერთსედა.

ბუღბუღი იწეებს გალობას,
 უცხოდ ახვეებს ჭანკებსა.
 ერთმანერთში ჭკეცს გულ-მწარედ
 დანაგრეულობის ამბებსა.

ეს ხარბი გულის დამწველი
 ჩვენ მიგვანჩია ღსინადა:
 ვამბობთ: «აგერა ბუღბუღი,
 რა ტურფად გალობს, ტკბილად!»

მის სიძღვრებაში ვერ ვსცანით
 მწარე ნაღველი რეული,
 დღეს აქამოდე ვერ ვსცანით
 ეს სმა მწირი და ეული.

უცაბედი მოგზაურობა*)

(დასასრული)

IV

ამდენიც ღრო გადიოდა და საქმე კარგად მიდიოდა, იმდენად უფრო ჩვენ მეცნიერს ლაპარაკის ხალისი ემატებოდა. დაუწყო ჩვენება და უხსნიდა, რომელი იარაღი რისთვის იყო საჭირო. სხვათა შორის უჩვენა ერთი სამეცნიერო იარაღი ბარომეტრი. რამდენათაც უფრო მალლა ადიოდენ ჰაერში, იმდენათ უფრო მალლა დაეჭდებოდა ამ იარაღზე. ის იმედოვნებდა, რომ ამ გზობით ისეთ სიმაღლეზედ უნდა ასულიყო, რა სიმაღლეზედაც ჯერ არაფერ არ ყოფილიყო.

მსაჯული გარინდული, გაბრუებული ყურს უგდებდა, გრძობდა მხოლოდ საშინელ სიცივეს და თავის უბედურებას. „ვენ იცის, რას ფიქრობს ჩემი საცოდავი ცოლი?.. გაიტარა გულში მსაჯულმა: დილით როგორ უნდა მოუსწრო სამსახურს? ხვალ ხომ ჩემი გემი უნდა დაბრუნდეს შორის გზიდანა.“

— მგონი, ემჯობინება ძირს დავეშვეთ, ღამე ქვემოთ გავატაროთ, სთქვა მეცნიერმა, — თქვენ რას იტყვიან? არც ასე ეციეება.

— მე რას მეკითხებით! უთხრა ნუგეშ დაკარგულმა მსაჯულმა.

— მე გულით მსურს გასიამოვნოთ, როდესაც კი ჩემ განძრახულ საქმეს არას დაუშლის. მაინც მალე დაბნელდება და ჩემი საქმისთვის კი საჭიროა მზე — სინათლე.

— საშიში ხომ არა არი რა? დაეკითხა მსაჯული.

*) იხილე „ჯეჯილი“-ს მე-2 №-რი 1892 წლისა.

— რაეჭნა, რის შიში გაქვთ! ხომ არასფერს არ დავეტაკებით? მერწმუნეთ, აქ უფრო უშიშრათა ვართ, ვიდრე დედამიწაზედ. მოთავსდით კარგათ, ეცადეთ, დაიძინოთ.

მსაჯულმა დაუჯერა. დაღალული იყო, ქურქში გაეხვია და მაშინვე ჩაეძინა.

სიზმარი ძალიან სასიამოვნო ნახა. ესიზმრა, რომ სახლში ცოლს გვერდით უზის. მაგრამ აახილა თვალები თუ არა, ნახა, რომ ისევ ჰაერში იმყოფებოდა. ძირს საშინელი სიბნელე იყო და ზევით ვარსკვლავები ბრჭყვინავენდნ.

— საშიში ხომ არა არი რა? წამოიძახა მაშინვე მსაჯულმა.

— გაიღვიძეთ? ნუ გემინიანთ, საქმე კარგათ მიდის, ორ სათს შემდეგ გათენდება და ჩვენ დავიწყებთ ისევ მალა ასელას.

— ახლა რა სიმაღლეზედა ვართ?

— დედა-მიწილამ მხოლოდ ხუთ ვერსტს აეცილდით.

— მერე სადამდის აპირებთ ასელას?

— მინდა ამ გზობით ერთი ორად ავიდე, თუ ბურთი არ გასქდა.

— მერე ხომ უფრო დიდი სიცივე იქნება? ჰკითხა შეწუხებულმა მსაჯულმა.

— რა საკვირველია, ეს სიცივე იმასთან აბა რასიცივეა? ნუ კი შეგეშინდებათ. თქვენ ქერა ბრძანდებით—ქერა აღამიანი უფრო სიცივის ამტანია. მე შეგვეგრემანი ვარ და ჩემთვის სიცივე ძალიან საგრძნობელია, მაგრამ მაინც მე ყველაფერს ავიტან ხოლმე და იმედი მაქვს, რომ ეხლაც ბედი არ მიმტყუნებს. ერთხელ კიდევ მივალწიე ათი ვერსის სიმაღლეს, თუმცა შესაძლო იყო კიდევ დავღუპულიყავი.

— როგორ? მითხარით.

— აი, როგორ, მე ვიცოდი, რომ გრძნობას დავკარგავდი, ამიტომაც ხელზე მოვიბი ქურქლის თავდასაცობზე გამობმული თოკი; საცა ჰაერი ჩამწყვდელი იყო და ისე დავდე ფეხზედ. როდესაც გონება დავკარგე, დავეცი. ამ დაცემის გამო თოკმა დაიწია, თავსაცო-

ბი მოიხსნა, ჭურჭლიდან ჰაერი ამოვიდა და ამის გამო ბურთი დაეშვა ძირს, მაგრამ შესაძლო იყო ნავიდამ გადმოვარდნილიყავ, როდესაც გრძობა დავკარგე.

— მაშ სანამ გონებას დაჰკარგავდით, სულ მალლა აღიოდით? ჰკითხა თავზარდაცემულმა მსაჯულმა.

— დიად, ბატონო. მაგრამ ახლა ვაპირებ უფრო მალლა ავიდე, ჩემი ანგარიშით, თქვენ უფრო გვიან დაჰკარგავთ გრძობას; ამიტომაც ახლავე გეუბნებით, თოკს ხელი არ ახლოთ, სანამ მე სრულდებით გონება არ დავკარგო. იცოდეთ, თუ მე ისეთ სიმალღებედ ავალ, როგორც მწადიან, მაშინ თქვენც ჩემთან ერთად მოიპოვებთ საშეილიშეილოთ უკვდავ სახელს.

— მე სულაც არ მეპიტნაება ამ წვალებით სახელის განთქმა და მერწმუნეთ ვერც სიცივეს ავიტან, სთქვა გამწარებულმა მსაჯულმა.

— ენახოთ, დრო რას მოიტანს. მანამ ვისაუზნოთ, თორემ როცა გათენდება—ალარ მეცლება.

V

— გავიდა სამი საათი. მეცნიერს დიდი სიჩქარით აჰყავდა ბურთი მალლა. სუნთქვა ამათ თანდათან უძნელდებოდათ, ერთმანეთის ლაპარაკი ვეღარ გაეგოთ, საშინლად ყვიროდენ. მსაჯულს თავზარი ეცემოდა. მეცნიერი კი გულგრილად ტომრებს ქვიშით აესებდა და ნავიდან ძირს ისროდა.

— მიშველეთ ამის აწევა. უთხრა მსაჯულს და მიუთითა მაყალღედ, — მძიმეა და უამისოთკი ადვილად გაეძღებთ.

— სულაც არ გიშველით, სთქვა აღშფოთებულმა მსაჯულმა, — მოთმინებას ვკარგავ; ხედავთ, თითები სულ გამეყინა? გეუბნებით, ბურთი ახლავე დაუშვით ძირს.

— ხომ არ გაგიჟებულხართ? ჰკითხა გაკვირვებით მეცნიერმა.

— გეუბნებით, რომ ამაზედ მეტი მოთმინება აღარ შემიძლიან. ჭურჭლის თავსაცობი ახადეთ, თორემ მე თითონ ავხდი.

— ის იყო მსაჯული წამოდგა თავის მუქარის ასასრულებლად, მაგრამ უეცრად შეკრთა და უკან დაიწია, რადგან იმის მოპირდაპირემ დამბაჩა დაუმიზნა. მსაჯულს ვერ გაეგო, თუ საიღამ გაჩნდა ასე ანაზღეულად დამბაჩა.

მე დამბაჩას ყოველთვის თან ვატარებ, უთხრა მშვიდად მეცნიერმა.— ვინ იცის, ბურთმა სად ამომყოფინოს თავი. კარგია, რომ ახლაც თან მქონდა, აბა, ფეხი გადმოდგით, მაშინვე დაგახლით დამბაჩას.

მსაჯულს დამბაჩისაც ისე არა გაეგებოდარა, როგორც ჰაერში მოგზაურობისა. ამის დანახვაზედ სასოწარკვეთილებას მიეცა და აკანკალდა.

— ყური დამიგდეთ, განაგრძო მეცნიერმა: ჩვენ მალლა მშვენიერად ავდივართ, მაგრამ რაკი ჩემი განზრახვის ასრულება უთუოდ მინდა, რაც აქ არის, ყველაფერი უნდა გადაეყაროს, რომ ბურთი უფრო სუბუქად აღიოდეს მალლა. მე ძალიან კარგად ვგრძნობ ჩემს თავს. ამისთანა სიმაღლეზე ჯერ ისე არ ავსულებარ, რომ ცხვირიდამ სისხლი არ მედინოს. მე ამ ჭურჭლის თოკთან დავდგები დამბაჩით და თუ ხელი გაანძრით, სანამ გონება შემრჩენია,— დაიღუბებით და როცა გონება მიხდილს დამინახავთ, მაშინ კი გამოსწიეთ თოკი და ძირს დავეშვებით. თუ არა და გიმეორებთ არ დაიძრათ, თორემ ინანებთ.

მსაჯულმა იცოდა, რომ მეცნიერს არ უყვარდა ხუმრობა, თავის თავი დაღუპული ეგონა და აღარცკი ცდილობდა წინამდღევობას. ამას თუმცა თბილი ჭურჭი ეცვა, მაგრამ მინც კბილსკბილზე აცემინებდა.

მეცნიერს სიცივით დამბაჩა ხელში ვერ დაეჭირა, სანამ ის თავის ტყავში არ გახვია და ხელი ისე არ მოსჭიდა. რაც ქეიშა იყო ნაწეში, სულ გადაყარეს. მერე შეუდგენ სხვა ნივთების გადაყრას.

მსაჯულს ეძინებოდა, მაგრამ თავს იმაგრებდა. ამასაც რომ დასძინებოდა, ხომ ორივენი დაილუბებოდნენ, რადგან გადარეულმა მეცნიერმა ჭურჭლის თოკი ხელზედ არ მოიბა.

ღრო ერთობ ნელა გადიოდა, ვერც ერთი ველარ ლაპარაკობდა... საოცარი აუტანელი სიცივე იყო. მსაჯული ველარა სძრავდა ხელ-ფეხს. ერთი ორჯელ რისყოფით გაიწია თოკისაკენ, მაგრამ მტარვალი მაშინვე დამბაჩას დაუმიზნებდა. ცოტა რამ აკლდა ათი ვერსის სიმაღლეს. მეცნიერს ცხვირიდგან სისხლი წასკდა, მაგრამ თითქოს არასა გრძნობდა. მსაჯულს თავბრუ დაესხა, ნესტოებიდან სისხლმა გადმოხეთქა, ნაწი დაეცა; მაგრამ გონზედ მალე მოვიდა, თითქოს სისხლის დაღვრამ არგო კიდევო.

თავი მაღლა აიღო და დაინახა მეცნიერი იატაკზედ გაშოტილი. ბარომეტრი უჩვენებდა ამათ, რომ ესენი ისეთ სიმაღლეზედ ასულან, რა სიმაღლეზედაც ხორციელი კაცი არ ასულიყო აქამდის. მსაჯულს უნდოდა თავის გადასარჩენად ერთი კიდევ ღონე ეხმარა, ფეხზედ წამოდგა და გაიწია თოკისაკენ; მაგრამ ველარ შესძლო, როგორც კი ხელი უნდა მოეკიდნა თოკისთვის, ერთბაშად სული შეეუგუბდა და წაიქცა. ამავე ღროს სწორედ იმის ცხვირ წინ იგრიალა დამბაჩამ და საშინელი კომლი დადგა.

მსაჯულმა გონება დაჰკარგა.

VI

მსაჯული ისევ მოვიდა გონებაზედ, მაგრამ ეგონა, რომ მასუკან, რაც ნაღის იატაკზედ დაეცა ძალიან ბევრი ღრო გასულიყო. სიცოცხლე ნელნელა უბრუნდებოდა.

მალე ისე კარგად გახდა, რომ დაიწყო აქეთ-იქით ყურება. რა მოხდა? თოკს ხომ, აშკარაა, არავინ მიჰკარებია. მეცნიერი ისევ იმ ადგილას იღო, მაგრამ ცოტ-ცოტად ისიც გონებაზედ მოვიდა. პა-

ტარა ხანს უკან ორნივე წამოსხდენ და გაშტერებულნი ერთმანერთს უყურებდენ.

ძალიან დათბა; იმათ თბილ ტანისამოსში დასცხათ, მსაჯულმა ძირს ჩაიხედა. არე-მარე ღრუბლით იყო მოცული დააქქერდა და ნახა, რომ რალაც შავად მოსჩანს. ნუ თუ დედა-მიწა? ამ დროს მოესმა მეცნიერის მხიარული ლაპარაკი.

— ჩემი წადილი ამისრულდა! ჯერ არაგინ ასულა ამ სიმაღლეზედ. ბარომეტრზედ დაჭდეულია თერთმეტი ვერსტის სიმაღლე. მიზანს მივალწიე, ჩემისთანა ბედნიერი ქვეყანაზედ არაგინ არის!

— მე მხოლოდ ახლა ის მწაღია, რომ მალე დედამიწაზედ დავეშო, სთქვა დაღონებულმა მსაჯულმა, — ნეტავ, ახლა სადა ვართ?

მეცნიერმა მიიხედ-მოიხედა, თითქოს სიზმარში იყო, სიხარულით ჯერ კიდევ გონებაზედ ვერ მოსულიყო.

— ეს რა ამბავია! — დაიძახა უეცრად მსაჯულმა, რომელსაც შემოესმა რალაც ხმაურობა.

მეცნიერი თითქოს ახლა გამოფხიზლდა, საჩქაროდ, ძირს ჩაიხედა.

— ჩქარა, თავს უნდა გუშველოთ, ნაეიდამ ყველაფერი გადაეყაროთ! ბურთი გამსკდარა! — დაიყვირა იმან გიჟივით.

საჩქაროდ სტაცა მაყალს ხელი და გადისროლა. რაკი ეს სიმძიმე მოშორდა, ნაეი თითქოს ისეთი სიჩქარით აღარ მიესწრაფებოდა ძირს.

— რა ამბავია, რა მოხდა? — ჰკითხა მსაჯულმა.

— არ ვიცი. ბურთი თავისთავად არ გასქდებოდა, ჩემი ხელით არის ნაკეთები. მართლა, ეხლა-კი მესმის რაც ამბავია. მე რომ დამბაჩა გესროლეოთ, უთუოდ მაშინ ტყვიამ გახეთქა ბურთი. შეხედეთ, რა შავ ნისლში ვართ შეხვეული; ეს სულ წვიმის ღრუბელია. პატარა ხანს უკან სულ დავიღუპებით.

ჩემები, თბილი ტანისამოსი და სხვა წერილმანი სულ გადის-როლეს ნავედამ, მაგრამ ნავე მანც დიდი სიჩქარით ჩადიოდა ძირს. ნისლს რომ გასცილდენ, ორივემ ერთ ხმათ საზარლათ შეჰყვირეს:

— ზღვაზედა ვართ, ზღვაზედა!..

დედა-მიწა არსად არა ჩნდა, ძირს მხოლოდ თვალ-გაღუწვდენელი და უზარმაზარი წყალი იყო.

— თოკები გადავჭრათ, დაიყვირა მეცნიერმა.

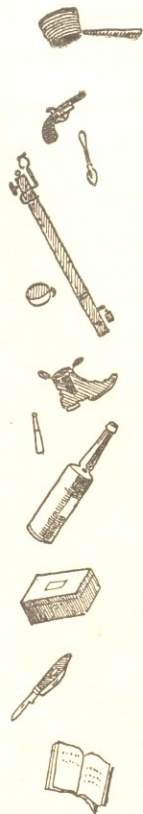
ღეთის მადლით დანა კი გადარჩენოდათ და ეს იარაღი აუცი ლებლად საჭირო იყო ამ გვარ შემთხვევაში.

თოკები გადასჭრეს და ნავე დიდი ხმაურობით წყალში ჩაეარდა. მოგზაურები მიეკვრენ ბურთის ბადეს. რაკი ნავე ჩაეარდა ზღვაში, ბურთმა ისევ წელნელა იწყო მალლა ასელა. მათ სული უგუბდებოდათ, ხელები შიშით გაუცივდათ, ორივენი გრძნობდენ, რომ დიდ ხანს ვერ გაუძლებდენ ამ მდგომარეობას. მეცნიერი მანც არ დაიბნა და ჰკითხა მსაჯულს:

— ცურვა იცით?

— ძალიან ცოტა. თუნდ ვიცოდე, რა გამოვა?

— ის გამოვა, რომ წყალში ნავეთან ახლოს შეიძლება ჩაეარდეთ და მაშინ მივესურდებით და ნავში ჩაეჯდებით, იმას წყალი აგრე მალე არ დასძირავს. ხედავთ, ნავე სწორედ ჩვენ ქვეშ არის. კარგი იქნება, რომ ბურთი ერთი კიდევ გადიჭრას, მგონი. მეტი იმედი აღარა დაგვრჩენიარა. თანხმობის ნიშნად მსაჯულმა თავი დაუქნია და თითონ თვალეები დახუჭა, რომ არა ენახარა.

VII

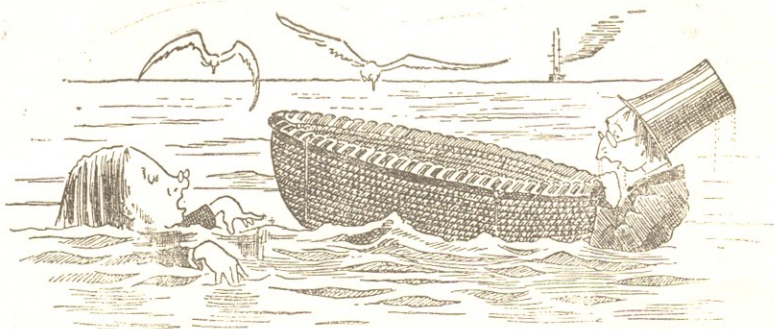
მოისმა ხმაურობა. მსაჯული ჩაეარდა წყალში, ეგონა, რომ ეს არი, წყალი დასძირავს, მაგრამ მალე ამოიყურყუმალაეა, პი-

რი ჰქონდა საესე მლაშე წყლით. პატარა ხანს უკან გამოჩნდა იმის თანამოგზაურის თავი.

— აი, ნაეც ახლოა. დაეჩქარდეთ, ჩაესხდეთ, თორემ ამისთანა დიდ ზღვებში თევზ-ვეშაპები არიან ხოლმე-სთქვა მეცნიერმა.

ერთი ამის გაგონებაც აკლდა უიმისოთაც მოშიშარ მსაჯულს. რაც ძალი და ღონე ჰქონდა ხელით და ფეხით მოჰყვა ცურვას.

ბელზედ ზღვა დამშვიდებული იყო, ორიოდ წუთს შემდეგ ორი-ცენი მიცურდენ ნათთან და თოკების შემწეობით, აცოცდენ შიგ ნაეში.

— ნაეში წყალი ბლომად ჩამდგარა, მუჭით უნდა ამოვასხათ, სხვა საშუალება არ არი — სთქვა მეცნიერმა.

ამათ ბელზედ ნაეი ძროთი ჩაეარდნილიყო, თორემ ესენი როგორ გადააბრუნებდენ. როდესაც შიგ ჩამდგარი წყალი ამოასხეს და შიში აღარაფრისა იყო, საბრალო მეცნიერმა სული მოიბრუნა და წამოიძახა:

— ჩვენ ბელზედ საქმე როგორ კარგად დატრიალდა! რა ბედნიერი ვყოფილვართ!..

— როგორ თუ ბედნიერები ვყოფილვართ! ამას თუ ბედნიერებას უძახით, მაშ უბედურება რაღა უნდა იყოს?.

— როგორც ვფიქრობდი, ყველაფერი ისე ამისრულდა. სახელი გავეითქვი, სურვილი...

მეცნიერმა უეცრად შესწყვიტა ლაპარაკი. ჯიბეს ხელი იკრავდა გამწარებულმა წამოიძახა:

— დავიღუბე! დავიღუბე!..

ბარომეტრი, რომელზედაც ნაჭდევნი იყო, სადამდინაც ავიდნენ, ჯიბიდან ამოეარდნოდა. რამდენსამე წუთს საბრალო მეცნიერი გიჟივით იცქირებოდა.

— არავინ არ დამიჯერებს, რა სიმალღეზედაც ავედი. ჩემმა შრომამ ცუდ-უბრალოდ ჩაიარა. ეხლა რაღა ექნა? ყვიროდა გამწარებული.

რიგი მსაჯულისა იყო, ნუგეში ეცა თავის თანამოგზაურისათვის.

— რა ეყუოთ! უნდა ღმერთს მადლობა შევწიროთ, რომ დედა-მიწაზედ არ ჩამოვარდით, თორემ ჩვენი ხსენებაც არ იქნებოდა, ან ეხლაც რაღა საქიროა თქვენი ბარომეტრი, როდესაც დასამარხავათაც დედა-მიწას ველარ ველირსებით.

მაგრამ აქაც ბედმა არ უმტყუნა იმათ. გამეღელმა გემმა დაინახა თუ არა ამათი ნაღვი, მოაშურა ამათკენ და ორივენი აიყვანა გემზედ. თურმე ნუ იტყვიოთ, ეს გემი მსაჯულის საკუთარი გემი ყოფილიყო, რომლის დაბრუნებასაც ასე მოელოდა.

მეცნიერი ასეთი უნუგეშო შეიქნა ბარომეტრის დაკარგვის გამო, რომ სიკვდილს გადაარჩინა არცკი უხაროდა.

მართლაც არავინ დაუჯერა თერთმეტის ვერსტის სიმალღეზედ ასეღა, რადგან დამამტკიცებელი საბუთი ხელში აღარ ეჭირა.

არც მსაჯულის მეუღლეს შეეტყო თავის ქმრის დაკარგვა, რადგან იმავე ღღეს თავის დედმამასთან ორიოდ ღლით წასულიყო.

ჩიტი გალიაში

ატარა ჩიტი ჩიოდ:
 «რათა ვარ დამწუკდელიო?
 გალიაში ვარ ტყვექმნილი,
 მწედება და მტკივა გულიო:

ჩემ ტოლ-ამხანაგ ჩიტუნებს
 მოსვლიათ გასაფხულიო!...
 მათთვის გაშლილ ბუნება
 ფერად-ფერად მკულიო.

დაჭურენენ, დაჭიკჭიკებენ;
 შვება ეძლევათ სრულიო
 და მე კი ვველას აძაებს
 ვარ ობლად მოკლებულიო.

რათ მინდა ტუსადს ალერსი?
 ეს მოყვრობას მტრულიო!
 და ვინც ამ დღეში ჩამაკდო,
 ღვთისაგან იყოს კრულიო!»

აკაკი

პატარ-პატარა

სამეცნიერო წერილები

წერილი მეათე

„ჩვენ კაცთა მოგვცა ქვეყანა,
გვაქვს უთვალავი ფერითა“.

აუვარელო ძმაო ლაღო! ვერ წარმოიდგენ, ძმაო, რა მნელი რამ უოფილა უძეცრება. აი, ერთი ნამდვილი ამბავი უნდა გაძმბო, რომელიც მოძაგონდებს სოლმე თუ არა, ახლა სიცილით არ მყოფნის.

საფსულის ცხელი დღე გვესაღმებოდა. მსე ჩადიოდა, თან ზირს იბანდა; ჟუჟუნა წვიმის წინწკლები სსიკებს უძტურევდენ, სსივთა ნამსხვრევენი თავის შუქით წინწკლებს სატავდენ. ცის სივრცეში შვიდ-ფეროვანი სარტყელი გადაჭიმულიყო, რომლის წვერებიც ერთი დღეში იყო გადაშვებული, ერთიც ჩვენი ვენახის ბოლო ში.—სოფელში დიდი მოძრაობა ასტედა, რადგან ნახირმა ფესი შემოსდგა.

სურათი შეიცვალა—დაბინდდა, წვიმაძაც გადილო. ქათმები ქანდარანს სსდებოდენ, მანდილოსნები ძროხებს სწვეულავდენ.

დაღამდა. ბუნებამ ფერი იცვალა — მზის მაგივრად მთვარეს კაშკაში გაჭქონდა, მაგრამ გარემოება კი ზოგჯერ ხელს არ უწყობდა — ღრუბლების რაღაც ალიაქოთი შესდგომოდათ, რაღაც ფაცი-ფუცში იუვენ და თავისმტვრევით მისრიალებდენ ჩრდილოეთით სამხრეთისკენ; თითქოს სამხრეთის ხელმწიფეს დაუბარებია ასამხედრებლათაო. რამდენათაც მიჭქროლავდენ, იმდენათ უფრო გვეჩვენებოდა, რომ მთვარეც ჩრდილოეთისკენ მიაჭენებს და ღრუბლების ტალღებს აზობსო.

ჩვენები ბალკონზედ ბასნობდენ და სტკებობდენ ბუნების ფეროვან სურათებით. მე მთვარის ცეცქობამ გამიტაცა. ბიჭოს, თითქო კეკემაღულობას შეთამაშებო. ახლა, ჩემო? რაო, ხან გამოაჭყეტდა თავის განრთხმულ სახეს და ხან სქელ ღრუბლებში შემალვებოდა.

უცბად ძაღლებმა შეჭყეფეს. მთვარეს მოვსწედი და ჭისკარისკენ სისხრულით გავექანე, რადგან ამხანაგების სძა შემომესძა. მელიტონი და ჰარმენი გაოცებული მომცვივდენ და არეულ-დარეულათ ჰირში მომასეთქეს სიტყვები. — ერთი იმანდა დეღეში მკელი ვნახეთო, მეორე ჯავრობდა, არა, მკელი კი არა, გველი ათამაშებდა ნატვრის თვალსაო.

— წადი! შესძასა ჰარმენმა, გველი კი არა ჯოჯო არ გინდა. ჩემა მხემ მკელი იყო, ვერა ხედავდი როგორ აბრიალებდა თვალებს.

მელიტონი კიდევ თავისას ამტკიცებდა.

— ვერ შენიშნე, როგორ ამუქებდა იქაურობას, როცა ნატვრის თვალს შეათამაშებდა ხოლმე?

ძმაო ლადო! ტყუილი სირცხვილია. აბა, რა დაგიძალო ძმაო, სწორე გითხრა ამათ ლახარაკით მეც დაუთრე-

ბი ამერიკა, რაღაც შიშის ქრუნტელმა დაძიარა ტანში და თან კი ცნობის მოეგარეობა არ მასვენებდა.—გულის ბგერით სამთავემ გადავსწვიტეთ, წავსულიყავით და დიდ-დიდი ქვები ჩაკვევორებინა ღელისკენ.

ამ განსრასვადი რო ვიყავით, მამჩემიც თავს წამოკვადვა—შინ გვეძახოდა. ჩვენ ჩურჩულად გადავიქცით და როცა ძალა უნებურად გამოვსტყდით, მამჩემმა მათ უკიჟინა: ჭუი, თქვე ლახრებო, თქვენაო, ერთს ქვას მანც ესროდით, რამ დაგინეთქათ გულებიო.

აღმოჩნდა, რომ ჩემი ამხანაგები ღელის ჰიზსა, გალაუნის კოშკთან ცხენს ამოებდენ და ამ მთვარისან ღამეში სიამოვნებით დაჭეურებდენ მდინარეს, რომელიც წინარის ბუტბუტით მითვლემილ ბუნებას ნახას დაძღერდა. კოშკ-გალაუნით დახრდილულ ღელის ბუჩქებში რაღაცა შუქი გამოჩენილიყო. ეძაწვილები ჯერ შემკრთალიყვენ და მერე კი სიმაძაცე შეეკრიბათ და ქვები დაეშინათ. მაგრამ რამდენჯერაც თურძე ქვებს ესროდენ, შუქი ჭქრებოდა და ცოტახანს უკან ისევ ჩნდებოდა.

მამჩემიც შეგულიანდა და წინ წავვიძღვა: ჩვენ კი, აბა, რაღას ვაცლიდით—გულადათ წინ მივსტოდით. რო უახლოვდებოდით, მაშინ ფესაკრეფით, სმა გაკემნდილნი დელეს წავადექით, დიდხანს ვადევნეთ თვალი, მაგრამ არ იქმნა, ჩრდილი არამე გააშუქა.—ბოლოს აკი იზრინა ღმერთმა და ორგან-სამკან არ გაანათა! ჩვენ ერთგულად ქვები უშინეთ; შუქი ხან ჭქრებოდა, ხან ენთებოდა. გაბესრებულებმა ახლა დიდრონი ქვები ჩავაკორეთ თავქვე ღელისკენ და ისინი ისეთი ბრავა-ბრუვით მიექანებოდენ, რომ მთელი

სეობა სძას აძლედა. ი ოხერძა ცოტასანს უკან აკი ისევ არ გამოაშუქა! მოდი და გულზე ნუ მოხვალ! მამახეძმა როგორც იყო დაგვაძმვიდა, ღელეს ჩაკვიძვა, თან გვაჯერებდა: მგელი რო ყოფილიყო, აქამდე ცნრა მთას გადირბენდაო, აქ სსვა რამ ანბავიაო.

ბუჩქებს რო უახლოვდებოდით რამდენგამე საამურად განათა. ჩვენ შევერთით და მამახეძმა კი მსწრაულ შუბლში ხელი იცა—ვაი, შენ ჩემო თაო, ამოდენა კაცი, აკი, გაძბრიყუეთ. ეკ სო ციცინათლები არიანო, ჩვენ სასტად დაურჩით, შეგვრცხვა. მერე ფრთხილად მოვწევიტედ ბალახი, რომელსედაც ჭია იჯდა და შინ წამოვიყვანეთ ეს ჩვენი შიშის და ხარის დამცემი მტერი.

ჩვენს სიხარულს სასდვარი აღარა ჰქონდა. ჩვენებს ეველას ვახვენეთ, ეველამ ვატრიალეთ, ეველამ ვხსრიკეთ, და როცა გული ვიჯერეთ, ბალკონს წინ ევაგილებში მოვასვენეთ, ორიოდე ღამე ჭრახივით გვინათებდა და მერე კი საცადა გაქრა.

მეორე დღეს სკოლაში რო წავედით, თუძცა კი გვრცხვენოდა ჩვენი უძეცრებისა, მარა ეველა თავგადსავალი ჩვენ საყვარელ მასწავლებელს ვუამბეთ. მასწავლებელმა ჯერ ბევრი იცინა და მერე კი დაგვიწყო ტკბილად ბასი.

ნათლის ძეგდლობის დდიდგან მოყოლებული, თითქმის დვინობისთვის გასვლამდე, ციცინათლები ყოველ თბილ ნამიან ღამეში აშუქებენო. წუსელის სწორეთ იმათი სასიამოვნო დარი იდგაო, რადგან სადამოთი ჯერ ცოტათი წამოწვიდა და მერე კი მშენიერი თბილი ღამე დადგაო.

კომპის ჩრდილს გამოუჩენია, თორემ მთვარისან ღამეში
მაგრე რიგათ ვერ ანათებენო. ჭო, მართლა, ის კი დამა-
ვიწედა, რო მთვარეც ზოგჯერ გვებუტებოდა და ღრუბ-
ლებში გვეძალებოდაო. მაგრამ ეკ რას? უნდა სანძეც დაბუ-
რულ ტყეში, საფხულის ბნელ ღამეში, ნახოთ, რომ მარ-
თლად და აღტაცებაში მოხვიდეთო.

— წარმოიდგინეთ, აბა, ჯერ მინდორში რას ბნელი
ღამე, განაგრძო მასწავლებელმა, და ტყეში სო ზოგჯერ
ისეთი ბნელა სოღამე, რო თვალში თითი წაატაკოთ, ვე-
რას დანახავთ. აი, ამ დროს როცა დაბურული ტყე ღა-
მის წვედიადითა მოცული, თითქოს შავს ჩადრში გახვე-
ულაო, როცა ტყის მცხოვრებნი, დღის შრომით მოქან-
ცულნი, ძილს მისცემიან და მსეცნი მტაცებელნი ღა და-
სინსილებენ, როცა ხეებსაც კი მისძინებიად და მათ ფოთ-
ლებს მხოლოდ ნაძიანი ღამის სუნთქვა აძრიალებს, აი,
სწორეთ ამ დროს, როცა უცნაურს, რადაც სანიდუმლო
შიშს შეუპერისართ და ტყის შავი დუმილი გულსედ ლო-
დივით გაწევსო, უეცრივ იფეთქებს სანძე ცეცხლის წინწკა-
ლი—აენთება, გაბბრჭყვიალებს და მოჭყუნს სასიამუნო ნახ
შუქს სანძეფოში. ამას მოჭყვება მეორე, მესამე შუქი და
ცოტას ხანს შემდეგ ციცინათლები ცის ვარსკვლავებივით
ტყეს ანათებენ.

ასლან, ძმაო ლადო, მოდი მართლა და აღტაცებაში ნუ-
მოხვალ, მაგრამ ჩვენ იმის შეტეობაც გვინდოდა, რა მი-
სეზია, რო ციცინათლები ანათებენ?

მასწავლებელს ჩვენი კითხვა ძლიერ მოეწონა, სურა-
თები გადაგვიძალა და ასე აგვისსნა:

«მნათებელი მწერი, რომელსაც ჩვენ ციცინათელას ვეძახით, ჩვილკანიან (Malacodermata) ჭიების ჯიშს ეკუთვნის, დედალ-მაძალი ციცინათელები ერთმანეთს სრულებით არ გვანან. მძაღებს ბუხივით ფრთები ასსიათ და ძიელსაფუსულს დაფრინავენ, ხოლო დედალი წურბელასავით უფროთა და ბალასებში ჭიასაებ დაცოცავს, ამასთანავე მძაღებს თითქმის რო არა აქვსთ სანათური ჭრახვი; დედლები კი ზურგზე წამოწვებიან ხოლმე, ცას უშვერენ მუცლის ბოლოს და ისე აშუქებენ. ამ ფოსფორულ შუქს ის დანიშნულება აქვს, რომ ატუობინებს მძაღლ ციცინათელას, სადაცაა მისი მუუღლე. მძაღსადაც როგორც ჩვენ ვიცით ქორწილებში მძაღსალების ანთება, ამათაც ისე სცოდნიათ.

ავერ ზირველ სურათს დააკვირდით, ე, დაბლა რომ და ცოცვენ, ეგენი დედალი ციცინათელები არიან; მაგ დედლებში ხედავთ, ორი ციცინათელა დაცოცავს, ორიც ზურგზე

წამოწოლილან და აშუქებენ. შემოთ კი ორი მძალი ციციანთელაბ დასატული; აკერ ერთი ბუხივით დაფრინავს და მეორეკი ფრთებ-დაკვეცილი ფეხით სადღაც მიბძანდება.

დედალ ციციანთელას თავის სანათური იარაღი მუცლის ბოლოში აქეთ მოწეობილი. მისი მუცლის ბოლო მრავალ უჯრებიდგან შესდგება, უჯრებში მოთავსებულია თერთრი ცილის მსგავსი ნივთიერება და შემოდგან უჯრები შემოსილი არიან ნაზი კანით.

შუქი წარმოდგება შემდეგი მისეხით: ციციანთლებს სსენებულ უჯრებიდგან ომხივარი ასდით. ეს ომხივარი ნესტიან ჰაერში მქაზბადს უერთდება, იწვის და სპიჩკასავით აშუქებს. აბა, ბნელაში ფოსფორიანი სპიჩკა გასრისეთ, როგორ გააშუქოს. ვინც ფოსფორს*) და მის თვისებას იცნობს, იმისთვის ადვილი წარმოსადგენია ეს მოვლენა.

შესანიშნავი ის არის, რომ არამთუ მარტო დასრდილანი ციციანთლები აშუქებენ, იმათი ბღარტები და ასე გასინჯეთ კვერცებიც კი ანათებენ. ამ მოვლენამ მეცნიერებში ის აზრი გამოიწვია, რომ უთუთ ბუნებამ ამ შუქს ის დანიშნულებაც მისცაო, რომ ციციანთლები მტრისაგან დაიხსნას, დაიფაროსო. მაგალითად რამდენი ღორმუცელა მწერები ვიცით, რომელიც სიამოვნებით ჩაიტებანურებდენ ჰირს, მაგრამ შუქი აფრთხობთ, აშინებთ და ახლო ველარ მიჰკარებიან.

საქართველოში მხოლოდ ეს ერთი ჯიშის ციციანთელაბ გაწვრცელებული. ცხელ ქვეყნებში კი და მეტადრე ამერიკის

*) ფოსფორი ბუნების მარტივი სხეულია. ძვლებს სწვენ და ძვლების ნაცრიდგან გამობდიან ხოლმე, მოყვითალო ფერისა და თაფლის სანთელივით რბილი, ჰაერში ბნელ ალაგას ფოსფორი ძრიელ აშუქებს: ამიტომაც ბერძნის მეცნიერებმა უწოდეს ფოსფორი (phosphoros), რაიცა ნიშნამს შუქ-მომფენ სხეულს.

ტყეებში ოთხ-სუთ ნაირი ციციანთალები ცსოვრობენ და ისეთის სიძრიელთ ანათებენ, რომ რაღათ გინდათ ღაძე სანთელი, მათი შუქით ადვილად შეგიძლიანთ წიგნი იკითხოთ.

აი, მეორე სურათიც გაშინჯეთ. სედაუთ რამსისხონი არიან. ჩრდილოეთამერიკის ციციანთალებია. აგერ აბრაშუმის ჭიას რო გვანან, ეგენი დედალი ციციანთალები არიან—გულაღმა წვანან და მუცლის საღტები ძალსედ აშუქებენ. აი, კუთხისაკენ რო მიგდებულა, არცკია ჯერ რიგინად გამოსასული ეგ ახლად გამოჩეილი ბლარტია. ფოთლებსე რო დიდი

ბუხი ზის, დიდრონ თვალებიანი, ეგ ძამალი ციციანთელაა, ხედავთ ფრთებ დაკეცილი რა ღრმა ფიქრებში შესულა.

ეს ციციანთლები სოკჯერ ისე მოედებინა სოლმე ამერიკის ტყეებს, რომ ბნელ ღამეში შორიღვან სამ კაცს ჰგონია ტყეს ცეცხლი მოჰკიდებიაო. ერთხელ, როდესაც ჰინზანიელების ჯარები ოკეანოს კიდესეღ გამოვიდენ, ღამე უნდოდათ მტერსეღ იერიშით მისვლა, მარამ ტყეში შესვლა ვერ გაბედეს, ასე ეგონათ, მტრის ბანაკში ზარბაზნების ზატრუქები ანთიაო; თურმე კი ნუ იტყვიოთ, ციციანთლებს ქორწილის მაშხალები გაეჩალებინათ.

ამერიკელი კოკობსიკა ქალბატონები ციციანთელების შუქით მარგალიტით სარკებლობენ. საწუალ ციციანთელას ან ქინძისთავით იმაგრებენ, ან არა და თხელ ჩიქილის ნაჭერში გამოხვეულებს, ტანისამოსსეღ იკერებენ. ამ გვარად მვირფას მორთულობას, უფრო მვირფასად იმშვენებენ, — სოკჯერაც ციციანთლებს ძაფში სლართავენ და მარგალიტის მძივივით ან ეელსე იკიდებენ, ან არა და ქამრად ირტყემენ. როდესაც კოპწია ქალბატონი წვეულობიღვან ღამე შინ მობძანდება, ციციანთელას მოისსნის, უაღერსებს, მოაცოცხლებს, წუალში აბანებს და მერე ზატარა გალიაში მოასვენებს სოლმე. ამ გალიიდან მთელი ღამე ციციანთელა სასიამოვნო ნაზი შუქით უნათებს ნებიერს ქალბატონს საწოლ ოთახს.

საუურადლებო კი უფრო ისაა, რომ ამერიკაში ციციანთლებს ანთებულ ფარნის მაკიურად სძარობენ. ერთი ევროპელი ბ. მიშლე, აი, რას მოკვითხრობს: «ბრასილიაში და მექსიკაში სადაც ეს მწერები არიან, დღისით საშინელი

სიცხე-ზანანაქებას და ამიტომ ძლიერ ხშირად ღამის სიგრილით მოგსაურობენ. მაგრამ განა გაბედავდა ვინმე ღამის წვედიადით გარე-მოცულ დაბურულ ტყეებში გავლას, თუ რომ შუქმომფენი მწერები არ უნათებდენ გზას! ციციანთალები ეველა მსრიდგან გარს ერტყმიან მგსავრს, იმის ასალო ბუჩქებსე სხდებიან, და ამ გვარად შორიდგან და ასალოდგან მაშხალებივით უნათებენ. სოგჯერაც მგსავრი ციციანთელას ჩექმახედ მიიბავს სოლმე-მწერი მთელ გზას ფარანივით ანათებს და შხამიან გველებსაც აფრთხობს. სოლმე. მტრედის ფრად ირჩაქრაქებს თუ არა, მადრიელი მგსავრი დიდის მადლობით და თავაზით ათავისუფლებს ციციანთელას და სადმე მის საევარელ ბუჩქებში მოასვენებს სოლმე. ადგილობრივ მცხოვრებში ანდაზათაა ნათქომი: «აიუვა ცეცხლის ბუხი, მაგრამ საიდანაც წამოიუვანე, იქვე მიიუვანო.»

შენი არ ვიცი, მძაო ლადო, და მე კი აძდენ უცნაური ანბებისაგან გაოცებული დავუჩი, — ისიც უნდა გახარო რომ, როცა მასწავლებელს დიდის მადლობით ვეთხოვებოდი, ასე მითხრა, ამას იქით ლადოს ცხოველთა სამეფოდგან მივწეროთ სოლმე წერილებით. ანიკოს მცენარეთა სამეფოდგან და ჩვენ დავიწვებულ კოტესაც ლითონთა სამეფოდგანაო და ამ გვარად მთელ ბუნებას თუ დაახლოებით არა, სერე-ქვერედ მანც გავიცნობთო.

მშვიდობით მძაო, ღმერთსა ვსთხოვ, შენც ისე შეგვივარდეს ბუნება, როგორც მე შემაყვარა ჩვენმა ძვირფასმა მასწავლებელმა.

შენი წარმატების მოსურნე მძა ილიკო

ლ ე გ ე ნ დ ა

ლ ე გ ე ნ დ ა

(თარგმანი)

ქონდა პატარა მაცხოვარს ბალი,
 შიგ ათას ნაირ ვარდებსა რგავედა;
 და, რომ დაეწნა შემდეგ გვირგვინი,
 იგი მათ დღეში სამჯერა რწყავედა.

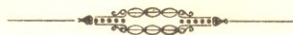
როცა ვარდები გადაიშალენ,
 და ზოგს კუკური გამოესახა;
 იესო ქრისტემ ურიის ბავშვებს
 ხელის დაქნევით იქ დაუძახა.

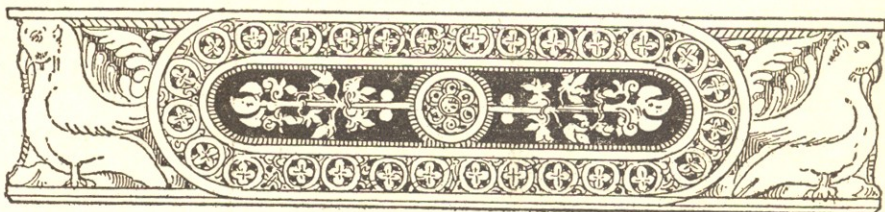
ბაღებმა ვარდის ქორთვა ყვავილებს
 გაფაციცებით გაუსვეს ხელი;
 მათ თითო, თითო მოსწყეციტეს ვარდი
 და ბალი დარჩა მთლად ცარიელი.

„როგორ დაიწნაე ახლა გვირგვინსა
 შენს ბაღში ვარდი რომ აღარ არი?!“
 — თქვენ დაგავიწყდათ, რომ დარჩა ჩემთვის
 ეკლები, — ეტყვის მათ მაცხოვარი.

და ამ ეკლების დასწნეს გვირგვინი
 მაცხოვარისთვის მათ ეკლიანი,
 და ვარდის წილად სისხლის წვეთებმა
 შეუმკეს ქრისტეს შუბლისა კანი.

მერცხალა

ჩვენი ძველი გმირები*)

VII—VIII

ბარნაოზი არათერს საქმეს არ დაიწყებდა თავის დედის უკითხავად. როდესაც მან დიღმის გამოქვაბულში სიმღერე ნახა და განიზრახა ეგრისის მთავართან კავშირი აზოს წინააღმდეგ, პირველად ამის შესახებ მან დედას ჰკითხა რჩევა. ბატონის რძალი წაეიდა ღმერთების ტაძარში შეიდ სართულიან კოშკზე და შეუდგა ლოცვა-მარხულობას. იმან გაატარა რამდენიმე ღამე ნანა-ღმერთის ანდრიანტის წინაშე. ის დაემხოზოდა ხოლმე პირქვე, სტიროდა ცხარი ცრემლით და თან შეჰკითხავდა, თუ რა ბოლო ექნებოდა თარნაოზის განზრახვას. ბოლოს, მესამე ღამეს, როცა ბატონის რძალი, ლოცვით და მარხულობით მოქანცული, გამოვიდა ანკას საყდრიდან და შევიდა იქვე აგებულს სასახლეში, რომელიც იყო მისის ქალის ადგილ-სამყოფელი, იმას მაშინვე მოუვიდა ძილი და დაწვა ტახტზე. მეორე ოთახში განისვენებდა შრომისაგან მისი ქალი, რომელიც ქურუმთან ერთად ვარსკვლავთმრიცხველობდა, რომ ცაზე გამოეცნო აგრეთვე კეთილ-საიმედო ნიშნები. შუაღამისას ბატონის რძალმა იხმო ქალი, რომელიც მხიარული სახით შევიდა დედასთან და უთხრა:

*) იხილე „ჯეჯვილი“-ს მე-2 №-რი 1891 წლისა.

— ჩემ ძმას ბედნიერება მოეღოს. ეს ექვსი დღეა, რაც მარიხის ვარსკვლავი ერთხელაც არ შეფარებულა ღრუბლებში, მისი სხივი თან-და-თან მატულობდა. ამ საღამოს მაინც საკვირველება მოხდა. იგი ამოვიდა ჩვეულებრივზე ადრე და როდესაც კოშკის წვერს გაუსწორდა, უეცრად ორმა წითელმა შუქმა ამოჰყო ზედ თავი და ბრწყინვალე რქებათ გაუკეთდაო.

— შეილო, ფარნაოზის ბრწყინვალე ბედი სიზმრითაც გამოვიცანი. ნანა ღმერთი გამომეცხადა და მითხრა: „მე ძალიან კმაყოფილი ვარ შენით. შენმა მხურვალე ცრემლმა გული დამიღბო და მე ვიშვილე ფარნაოზით. აზოც დავამხობ ფარნაოზის ფეხთა ქვეშე და აღვამაღლებ მისსა რქას მტერსა ზედა. იგი იქნება ნიადაგ ჩემს ფრთებს ქვეშე შემოფარებული და მტრის ისარი მას ვერ ეწვევა. შემდეგ მან მოჰკიდა ხელი ერთს ჭაბუკს რომელსაც მზის სხივი ისე ანათებდა, რომ თვალი ვერ გაუმართე, და დამიყენა წინ. ჭაბუკი არამაღმერთის მგზავსი იყო და განვიზრახე მის წინაშე მოწიწებით მუხლი მომეყარა. ნანა ღმერთმა შემაჩერა და მითხრა: არა, შენ არ გამართებს ამის თაყვანისცემა, არამედ ამას მმართებს შენ წინაშე მუხლის მოყრა. ის მშვენიერი ჭაბუკი მართლაც დაეშვა ჩემ წინაშე და თაყვანი მსცა.“

„ეს ჭაბუკი არის ჩემი არჩეული შენ შვილად და ძმად ფარნაოზისა“ მითხრა დიდებულმა ნანამ..

„მე მაშინვე გამოვიღვიძე, გულმხურვალედ დავეარდი ტახტზე და მადლობა შეესწირე ნანა-ღმერთს მისის უსაზღვრო მოწყალებისათვის. მივხვდი, ვინც უნდა იყოს იმისი ნაბოძები შვილი. ის უნდა იყოს ქუჯი, შენი მომავალი საქმრო“.

ამ სიტყვებზე მისი ქალი უცბათ დაეშვა ტახტზე, თავი დახარა და არა თქვა რა. დედამ შეატყო ქალს შეკრთომა, მოხვია ხელი და გულზე მიიკრა ამ სიტყვებით: „ჰოი, დიდებულო ანცა, არ ეღიროს ვარ შენს მოწყალებას. შენ ორი შვილი ერთად გამიბედნიერე, შენ გადაგიწყვეტია ორისავე შვილის ერთად ამაღლება, ორთავეს ერთ დღეს დაგვირგვინება“. ამას შემდეგ მთელ საქართველოში განი-

თქვა საიდუმლოთ ხმა ბატონის რძლის ბედნიერის სიხმრისა. ამან ხალხი უფრო ააღელვა და შეეკავშირა აზოს წინააღმდეგ. მას უფრო მიეცა იმედი მტარვალის ხელისგან განთავისუფლებისა. ფარნაოზი და მისი მომხრენი ამ წინასწარმეტყველებამ კიდევ უფრო განამხნევა...

ამას შემდეგ ფარნაოზის დას ჩაუარდა გულში ქუჯის სახელი. ის მუდამ მის ფიქრად იყო გადაქცეული და ხშირად ესიზმრებოდა ის განსხივებული ჭაბუკი, რომელიც დახატა დედა მისმა. როდესაც ფარნაოზის და კომუნიზმით იყო და ეარსკვლავებს ადევნებდა თვალს, მის აღფრთოვანებულს წარმოდგენას გამოეხატებოდა ხოლმე ცაზედ სხივით შემოსილი ჭაბუკი, რომელიც ჯერ არ ენახა. ამ მშვენიერს ქალწულს მაინც ღრმად ჩარჩა გულში თავის საქრმოს სურათი. ამიერიდან, როცა ვინმე სასახლეში ქუჯის სახელს ახსენებდა, ფარნაოზის დაჲ მაშინვე აენთებოდა და სახეზედ უმანკოების გამომხატველი სიწითლე გადაჰკრავდა.

IX

ერთ თვეს არ გაუვლია მას აქეთ, რაც ფარნაოზი თავისი ნაპოვნი სიმდიდრით ჩუმათ გაიპარა ეგრისის ერისთავთან ქუჯთან, რომ მართლაც ბატონის რძალს შიკრიკი მოუყიდა შეილისგან, რომელიც სწერდა: „მე და ქუჯი შევთანახმდით და შეეკავშირდითო. ჩენი ერთობის დამამტკიცებელი საბუთი დამოყვრება შეიქნაო. ქუჯმა ითხოვა ჩემი და და ჩვენ უკეთესს სიძეს ვერც ვიზოვნიდითო“. ბატონის რძალს დიდათ იამა ეს ამბავი, მით უფრო, რომ მისი სიზრმის წინასწარმეტყველმა თან-და-თან მართლდებოდა.

ახლა მხოლოდ ერთი და აკლდა მისსა და მისის ქალის ბედნიერებას. უნდა გამოეცნოთ რომელს მთეარეზე, ან რა ეარსკვლავზე დაბადებული მისი სასიძო. ბატონის რძალი ავიდა სამთავროს სასახლის მეორე სართულში, სადაც მისი ქალი ცხოვრებდა.

იქ ქალის სადგომს გვერდით ორი მოდილო დარბაზი სულ ხელნაწერებით იყო გავსებული და ზოგი პაპირუსის ფურცლებზე-

დაც იყო ნაწერი. აქ ქალმა მიაგნო და გადმოიღო ასურულს წესზე შედგენილი სამთვარიო წიგნი. თვით ამ წიგნ-საცავის გასაღები მის ქალს ჰქონდა შენახული. დედა და შვილი გაერთვენ ამ წიგნის კითხვაში და გადმოიწერეს რამდენიმე ალაგი, მაგრამ ყველაზე უფრო ის ალაგები მოეწონათ, რომელნიც აცხადებდენ: „თიბათევსა, კირჩხიბსა თავსა ზედა, რომელი გავათა ზედა იშვას: კაცი კეკელია სახითა და ბუნებითა, იხსნას მრავალი ჭირისაგან, იყოს მდიდარი, კაცი სრული, ესხნეს მტერნი მრავალნი და ვერაი ავნონ, ბარკალსა და წვიგსა ნიშანი იყოს“.*)

მეორე: „მკათათვესა, ლომისა თავსა ზედა, რომელი იშვას, კაცი ძლიერი, ღამე მავალი, სახედ კეკელია, ხელმწიფეთაგან მოთვალული, ხარბად მჭამელი, მბოძებელი, ერისა უფალი, შვილ მრავალი, პირსა და თავსა ნიშანი იყოს.“

ფარნაოზის დედამ გადმოსწერა ეს ორი დაკვირვება სპილოს ფირფიტებზე და ასე მისწერა ფარნაოზს: თანახმა ვარ ქუჯის სიძობაზე, თურომ იგი დაბადებულია ან თიბათეის კირჩხიბის თავსაზედა გავითა, ან მკათათვეს ლომისა თავსა ზედაო. შიკრიკს მისცა ეს წერილი და გაისტუმრა.

ფარნაოზსა და ქუჯს ძალიან გაეხარდათ დედის წერილი, რადგან აღმოჩნდა, რომ ქუჯი იელოსს ლომისა თავსა ზედა დაბადებული იყო და მიზეზი აღარა ჰქონდა რა ქორწილის დამაბრკოლებელი, თუ კი რომ ნანა-ღმერთი მათი შემწე იქნებოდა და ლაშქრობიდან გამარჯვებული დაბრუნდებოდენ; მაგრამ აქაც დედის ნახული სიზმარი ძალიან ამხნევებდა მათ, რადგან ბევრითად დარწმუნებული იყვნენ, რომ ნანა ღმერთი მათ მფარველობდა.

როცა ქუჯი და ფარნაოზი გამარჯვებული დაბრუნდენ, იმათ მაინც ქუჯის სამფლობელოზე უნდა გამოეცლოთ. კლარჯეთიდან სამხედრო გზა იმ დროს ვერისზე მოდიდოდა.

*) ეს ქვემო მოყვანილი ალაგები მართლაც გადმოწერილია ერთ ძველ ტყავზე ნაწერ ეტრატთან. პალეოგრაფიით ეს ხელთ-ნაწერი უნდა იყოს მეათე, ან მეთერთმეტე საუკუნისა და თვით უეჭველად ძალიან ძველი დროის მეცნიერებიდან უნდა იყოს გამოკრეფილი. ეტრატი სვანეთიდან არის მოტანილი.

ქუჯმა მოახდინა განკარგულება და თავის ქვეყნის დიდებულნი მახლობელნი და ნათესაენი მაყრებად წამოიყვანა ფარნაოზის ჯართან ერთად. ამას გარდა, როგორც ჩვეულება იყო, მან მრავალი თვალმარგალიტი და მამაპაპეული ნივთები წამოიუღო თავის სასიდედროს და საცოლოს; აგრეთვე წამოიღო სარდონის სელის ქსოვილები, ძოწეული ფარჩები, ოქრომკედით ნაქარგი სტავრა, ძვირფასი თვლებით გაწყობილი სარტყელი და მარგალიტით ნაკერი ქოშები თავის საცოლოსათვის; დანარჩენი ძვირფასი ხალათები კი ფარნაოზის კარის კაცებს და ხელისუფლებსა. ამ სიმდიდრით სულ ორმოცი ჯორი იყო დატვირთული. ბარგს უკან მოსდევდა ცხენისა და ხარის ჯოგები მოყვრის საჩუქრათ. იმ დროს, როცა ვინმე შვირთავდა ცოლს, მზითვეი ქმარს უნდა მიეტანა საცოლოსთვის და მზითვის აღრიცხვა ძროხებით იცოდნენ. ძროხას, ანუ ხარს ერქვა იმდროს ხვასტაგი. ხვასტაგი აგრეთვე მაშინდელი ოქროს ფულის სახელი იყო, რომელიც უდრიდა ახლანდელს სამ მანეთს. ამისთანა ფულზე იყო გამოხატული ძროხის თავი და ფულსაც ამისთვის ხვასტაგი*) ერქვა...

იმ დღეს რომ მეჯლიშად დასხდნენ სამეფო დარბაზში, დღედა ღამის გაყრამდის სუფრა არ აუღიათ. ამ მეჯლიშში ქალები არ იხსდნენ; მაგრამ იმათ ნება ჰქონდათ მეორე სართულის ღერეფნიდღვან ეცქირათ. იქ, სადაც ქალების სადგომი იყო, მის გვერდით რამდენიმე საფეხური ძირს ჩამოეშვებოდა და დარბაზის საჭერეტში ჩამოვიდოდა ეს კიბე, ჭერის მახლობლათ. აქ გძელი ღერეფანი იყო მარმარილოს სვეტებზე აშენებული და შიგ იყო ტახტი გაკეთებული, მოფენილი ძვირფასი საფენებით. ამ ღერეფანს წინ აფარებული ჰქონდა საჭერეტი ფანჯრები.

იმ ღერეფანში იხსდნენ ფარნაოზის დედა, მისი ქალი და სეფაქალები. ისინი ყოველსავე ხედავდნენ, რაც დარბაზში ხდებოდა, ესმოდათ საკრავების ხმა, მაგრამ თვითონ იმათ კი ვერავინ ხედავდა. ფარ-

*) იმერეთში ძროხას ეხლაც ხვადავი ჰქვია.

ჩვენი ძველი გმირები

ნაოზის და გულაფეთქებით უცქეროდა ქუჯს და მხიარულებდა მისი გმირული თვალტანადობით.

ბოლოს მორჩენ მეჯლისსა. თითქმის შუალამე შეიქნა, ძილის დრო მოვიდა, პატივცემული სტუმრები დაემზადნენ მოსასვენებლათ. გვერდით ერთი წყება სასტუმრო ოთახები იყო, სადაც მოასვენეს ქუჯის მახლობელი ნათესავები; სხვანი კი სასახლეს გარეშე სახლებში წაიყვანეს. ჩვეულება იყო, სასიძოსთვის თვით სარძლოს უნდა დაეგო ლოგინი და შემდეგ ფეხი დაებანა საქმროსთვის! *) მას თან გაჰყვენ სამი სეფა ქალი, რომელთაც ეჭირათ: ერთს ოქროს ტაშტი და წყლით საესე ქურჭელი, მეორეს არდაგი (ფეხის საწმენდი) და მესამეს სუნნელოვანი ზეთისა და მუშკის ქურჭლები. ფარნაოზის და და მისი ხლებული ქალები რომ შევიდნენ ქუჯის საწოლში, ქუჯმა მაშინვე მუხლი მოუყარა ფარნაოზის დას, როგორც მეფის ასულს და თაყვანი სცა, შემდეგ ჩამოჯდა ტახტზე.

მივიდნენ სეფა-ქალები და დაბანეს ფეხები. ფეხის ბანა რომ გაათავეს და არდაგით შეამშრალეს, შემდეგ მუხლი მოიყარა ფარნაოზის დამ, გადაასხა ქუჯს ფეხებზე სუნნელოვანი ზეთი და მუშკი, გაუმშრალა არდაგითა და წამოდგა. წამოდგა აგრეთვე ქუჯი, რომელიც აღტაცებული იყო მისი სიმშვენით. ქალ-ვაჟმა თვალი თვალში გაუყარეს ერთმანეთს. ფარნაოზის დას ღიმილმა გადურბინა სახეზე, რადგან შენიშნა ვაჟს პირზე ხალი, რომელმაც სრულებით დაამშვიდა მისი აღელვებული გრძობები. ქუჯი მოეხვია მოწიწებით და უთხრა: „შენ ცოლი და მე ქმარიო“, დაჯდა ტახტზე და მოისვა იგი გვერდით. ისინი ისხდნენ ისე, რომ არც ერთს ხმა აღარ ამოუღიათ.

სეფე-ქალები მოშორებით დადგნენ და კრძალვით უცქერდნენ მათ. ცოტას ხანს შემდეგ ადგა ფარნაოზის და; ქუჯმა კვლავ მუხლი მოუყარა გამოთხოვების ნიშნათ. ფარნაოზის და ავიდა მარმარილოს კიბეზე ზედა სართულში, სადაც უცდიდა დედა მისი. შესვლისათნავე დედა მიეგება მხიარულად და ჰკითხა, ხალი აქვს თუ არა სახეზეო. ფარნაო-

*) ეს ჩვეულება დღემდის დარჩენილა სამეგრელოში და ზოგიერთ კავკასიის მთის ხალხში. ყოველს უცხო სტუმარს ფეხს დაბანს ოჯახის ასული.

ზის დამ ღიმილით თავი დაუქნია და დედამ სიხარულით ჩაიკრა თავისი ქალი გულში:

„მადლობა არმაზს, რომ ყოველივე ჩვენის სურვილისამებრ ახდაო“.

იმ ღამეს იყო საიდუმლო პირნახეა მეფესა და დედოფალს შორის, რომელზედაც არაფერ არა იცოდა რა და არცარაფის უნდა სცოდნოდა გარდა შინაურებისა. ასე იყო მაშინდელი ჩვეულება.

X

მეორე დღეს გავარდა ხმა ქუჯისა და ფარნაოზის დის ქორწილისა. მოუწოდეს მეფის საუკეთესო ტაოხის (თუშის) ჯარს, ქუჯის ცხენოსანს ჯარს და მეფის წალკოტში გამართეს მხიარულება. ჯერ ტაოხის ჯარს უნდა მოეხდინა კენჭნაობა *) (ხმლით შებმა ერთმანეთთან); შემდეგ ცხენდაცხენ ჯირითი, ბოლოს ნიშნის ჩამოგდება (ყაბახი). პირველი ნიშანი, რომელიც დადგეს შორს მაღალ ალვის ხეზე, ჩამოაგდო ისრით ქუჯმა და გამოიწვია დიდი მხიარულება. შემდეგ წამოვიდნენ დარბაზში, სადაც იყო ორი ოქროს სელი დადგმული. მარჯვენა სელზე დაჯდა ქუჯი, გძელ ტახტებზე ჩამოსხდნენ დიდებულნი. ფარნაოზი იღვა სელს უკან. მარცხენა სელი იყო ცარიელი. ელოდნენ დედოფალს. ამ დროს განის დარბაზის კარებში გამოჩნდა ფარნაოზის დედა, რომელსაც მოჰყავდა ქალი. მას ეცვა სარდონის სელის კაბა, მკლავებზე და მაჯებზე ჰქონდა ოქროს სამაჯურები და სამკლავები თელვებით მორთული. თავზედ ეხურა მტრედის ფრის თავსაფარი, ოქრომკედით ნაკერი, რომელზედაც შემოკრული ჰქონდა ძვირფასი თავსაკრავი. თავსაკრავზე იყო ოქრომკედით და თელვებით შემკული ნანა-ღმერთის სურათი; მსხვილი და გძელი შავი კავეები ყურთ უკან ჰქონდა გადადებული ეგვიპტურათ.

*) იხილე არაქსის მოთხრობა პომპეოსის ლაშქრობისა.

ზურგზე ჰქონდა წამოსხმული ძოწეული (წითელი) ფინიკიური გცელი მოსასხამი, რომელიც გულზე ოქროს საბნევით ჰქონდა შეკრული. წელწე ერთყა ძვირფასი თელებით მორთული სარტყელი, რომლის ფოჩები წინ კოჭებამდის ჰქონდა დაშეებული. ძოწეულის მოსასხამის კალთები უკან სეფე-ქალს ხელში ჰქონდა მოკრფეილი და ისე მოჰყებოდა.

შემოვიდა თუ არა დედოფალი, ქუჯი წამოდგა სელიდან. დაუკრეს საკრავები, დედოფალი დადგა მეფის გვერდით და ამდროს იქ მყოფთა დიდებულთა ერთ ხმათ შესძახეს: „ბედნიერი ჰყოს“. შემდეგ სასახლის მოსამსახურებმა შემოიტანეს დიდი ტაბაკი, დაუდგეს მეფესა და დედოფალს წინ და ზედ დასდეს შეიდი ლანგარი თვალმარგალიტით და ოქრო-ვერცხლით სავსე. თითოეულს ლანგარზე იყო პატარა ანდრიანტი სხვა-და-სხვა ღმერთისა.

შემდეგ შემოვიდა უმთავრესი მოგვი. მას შემოჰყვენ ქურუმნი და მოგენი, რომელთაც ააბოლეს სუნნელოვანი გუნდრუკი (ძველი საკმეველი) და მუშკი. იმათ დაიწყეს გალობა, რომლითაც აღიდებდენ არმაზს ფარნაოზის სახლის ბედნიერებისათვის. უმთავრესს მოგეს ეჭირა ორი ოქროს თასი ღვინით, რომელზეც იყო წარმომადგენელი ცხოვრების მხიარულებისა. ეს თასები უნდა დაეცალათ მეფე-დედოფალს და თუ ერთი წვეთიც არის გადაჩეებოდა ღვინო თასში, ისიც მეფე-დედოფლის ზურგს უკან უნდა გადაღვარა მოგესა. ეს ამბავი რომ გათავდა, შემდეგ ყოველმა დიდებულმა მეფე-დედოფალს გადაადგო თავზე მრავალი თვალი და მარგალიტი, სათითოვოთ მიულოცეს მათ მეფე-დედოფლობა. დიდ ტაბაკზე ძვირფასეულება ზენებათ დაგროვდა. ბოლოს, როცა გათავდა ყოველივე, მოიწვიეს ჯარი წალკოტში, სადაც ოქროს თალარი იყო გამართული. იქ მაღალ საკიბურზე იყო აგრეთვე ტახტი დადგმული, სადაც ქუჯი და ფარნაოზის და აღვიდენ დასაჯდომათ. მათ ქვევით წალკოტში იდგა ჯარი, მოსული საქორწილოთ. რაც რომ თვალმარგალიტი გადაყარეს თავზე მეფე-დედოფალს, სულ ყველა იქ, ოქროს თალარში მიზიდეს. მეფე და დედოფალი იღებდენ ამ სიმ-

დიდრეს მუჭებით და უყრიდენ ქვემო მდგომარე ჯარს, სანამდის საუნჯე არ დაიცალა.

ჯარი მიეცა მხიარულებას, ყველანი აქებდენ მეფე-დედოფლის სიუხვეს და გულკეთილობას. შემდეგ წამოვიდენ დიდებით მეფე და დედოფალი ისევ დარბაზში და როცა კარებში შევიდენ, იმათ უნდა დაედგათ ფეხი ძირს დაგდებულს მახვილზე (ხანჯალზე) და ამ დროს მათ ზემოთ ხმლებით კამარა გაუკეთეს. ეს ნიშნავდა მახვილით განათვლას მათის შეუღლებიას. ისინი დასხდნენ ოქროს სელებზე. ამას შემდეგ გაიმართა მეჯლისი, რომელიც გაგრძელდა ერთს კვირას. მთელი ჯარი, შინაური და გარეული, აღიესო საჩუქრებით.

მეშვიდე დღეს დანიშნული იყო ქალის წაყვანა. საზარელი წამი დადგა. ფარნაოზმა მისცა თავის დას დარიგება, როგორც ჩვეულება იყო ქალის გასტუმრების დროს. ფარნაოზის დამმართო ტირილი, მის ტირილს აყვენ სეფე-დედაქალები, განსაკუთრებით გულამომჯდარი ქეთინებდა დედა მისი, რომლის მღუღარე ცრემლებმა დიდებულნიც შეარყია და ფარნაოზს ხმა აუკანკალდა დარიგების მიცემის დროს.*).

ფარნაოზის დას თითქოს არ უნდოდა ქმრის წაყოლა და ეკვრებოდა დედას, ხელით ჩაჰფრენოდა სამოსელში. ბოლოს ქუჯმა მოჰკიდა ხელი თავის ცოლს, თითქოს ძალას ხმარობსო და გაიყვანა სამეფო დარბაზიდან. სეფე-ქალებმა უფრო მაღლა შეჰქნეს ტირილი გამოთხოვების ჟამსა. ქუჯი და მისი მეუღლე ჩასხდნენ ოქროს როლში. მათ გაჰყვენ, ქუჯის ჯარსა და ხლებულებს გარდა, კიდევ დიდებული კაცები ფარნაოზისა მაყრებათ და მისი ერთგული ჯარი ტაოხნები (თუშები). გააყოლეს ბარგი ასი ჯორკიდებული, ორმოცდაათი მოახლე და ორმოცდა ათი მონა ხელზე მოსამსახურე.

გვიარგი წერეთელი

(შემდეგი იქნება)

*) იხილე ასურეთის ჩვეულება—მასპეროსი. იმერეთში ეს ჩვეულება დღემდის არის.

ხალხური ლექსი

(კახეთში ჩაწერილი გრ. აფშინაშვილისა)

იტო, ჩიტო, წკრიალაო!
რას დამცინი, ფრიალაო?
დედამ კაბა შემიკვრა,
დარაია ბრიალაო.
ზედ სარტყელი შემომარტყა,
თასაკრავმა იელოა....
— მაზლო, მაზლო, შემომხედე!

როგორ მადგა ტანშიაო?
— დავსწვი შენი დარაია,
შენი კაბის არშიაო!!
გავკარ ხელი, გავიხადე,
წამსვე ჩავდე სკივრშიაო.
მეორე დილას ავხადე,
ნავლი მეცა თვალშიაო.
ნაპერწკალი ჩაჰყოლოდა
სახელ-აზღუტაშიაო...
დავჯე და ბევრი ვიტირე
იმ ოხერ დარბაზშიაო!

ვეფხისტყაოსანი

ნამბობი მოზრდილი ყმაწვილებისთვის

(შემდეგი *)

ტარიელისა და ფრიდონ მეფის შეყრას ამბავი.

ღვის პირად ერთ ადგილს მშვენიერი ბალი ნახეს. ტარიელმა ჩრდილში ცოტა მოისვენა. მონები პურის საჭმელად დასხდნენ. ტარიელი რომ ადგა, ძრიელ დაღონებული იყო, რადგან აგრე დიდხანს ეძია თავისი მიჯნური და ვერც ქორი გაიგო რა და ვერც დასტური. ერთბაშად ყვირილი მოესმა. ვიღაც მშვენიერი ვაჟი შავ ტაიქს მოაქროლებდა. დაკოდილი იყო, ილანძღებოდა და მტერს ექაღოდა. ტარიელმა საჩქაროდ მონა აფრინა და სთხოვა, მოითმინეთ, ნახვა მინდაო. ცხენოსანმა მონას პასუხი არ აღირსა. ტარიელ ცხენს მოახტა, უცხო ვაჟს წინ ჩაეგება და სთხოვა, მითხარ, რა გიჭირს, ვინ დაგკოდაო? ვაჟსა ვაჟი მოეწონა, მოუსმინა და ბინაზე მოყვა. ტარიელის ერთი მონა თურმე დოსტაქარი იყო. მან მობანა ვაჟს წყლული, უწამლა და შეუხვია. — მე მქვიან, — უთხრა ტარიელს, — ნურადინ-ფრიდონ სახელად. მეფე ვარ მულღაზანზარის სატახტო ქალაქისაო. ჩემი სამეფო მცირეა, მაგრამ მდიდარი ყველაფრით. მამა და ბიძა გაიყვენ, გაინაწილეს სამეფო. ზღვის კუნძული ჩვენა გვერგო, სანადირო ბიძა ჩემსა. მამა, ბიძაც — ორნივე მოკვდნენ, მე-

*) იხილე „ჯეჯილი“-ს მე-II №-რი 1892 წლისა.

ფობა გვაქვს იმათ შვილთა. ჩვენში შური ჩამოვარდა, აღარ ვზოგავთ ერთმანერთსა. სადაოდ გვაქვს სანადირო მე და ჩემსა ბიძის შვილსა. დღეს წამოველ სანადიროდ, ბაზიერნიც თან ვიახლე. ბიძის შვილთა მომეპარენ, გზა შემიკრეს, ჩხუბი მიყვეს. მე ხმალს მივენდე, ხმალი გამიტყდა და ამისთვის გაიმარჯვეს. მეცა დამჭრეს, ბაზიერნიც ერთიანად დამიხოცეს. აწ მიყურონ, თუ რა უყო, ოხრად გაეუხდი ყოფასო“.

ტარიელმა ურჩია ფრიდონს, აჩქარება არ ვარგაო. მოითმინეთ, მეც გიშველი, შენსა მტერსა შევებმებო. ფრიდონს ძლიერ გაეხარდა, ერთგულობა მოუწონა და სასახლეში მიიწვია. ფრიდონისას რომ მივიდენ, წინ ლაშქარი მოეგებათ. გაეხარდათ მეფის მისვლა, მიიღეს და თაყვანი სცეს; ტარიელიც მოეწონათ, ათასფერი ქება უთხრეს. ფრიდონ მეფემ ძვირფასს სტუმარს ნადიმობა გაუმართა.

შველა ტარიელისა და გამანჯგება.

ფრიდონი მალე მორჩა. მაშინ ის და ტარიელი მოემზადენ და საომრად გაემგზავრენ. ზღვაში შევიდენ ნაგებით, მტერი წინა მოეგებათ. გზა შეუკრეს ტარიელსა, დამარცხება მოინდომეს. ტარიელი მამაცურად იბრძოდა და ნაგებს ლეწდა. მტერი შეშინდა, გაბრუნდა და ნავთ-საყუდელს შეეფარა. აქაც გმირმა ტარიელმა მტერს შეება და შემუსრა. ყველა თავის მაცქერალი გააკვირვა, გაოცა. ფრიდონი და ტარიელი ზღვას გასცილდენ, ხმელეთით წავიდენ. აქ იმათ წინ დაუხვდათ მტრისა ჯარი ცხენოსანი. შემოაუტიეს, შეებენ, ომი შეიქმნა ფიცხელი. ფრიდონი და ტარიელი—ორივე ერთად იბრძოდენ. ორი გმირი, ორი ლომი ერთმანერთს ეჯიბრებოდენ. სადაც მოსწოდენ, არ გაუშვეს მოუკვლელი იმათ მტერი. ფრიდონმა თვითონ შეიპყრა დამკოდელი თავის მტერი. ქალაქიც ყველა წაართვეს, დაებატრონენ საჭურჭლეს.

ფრიდონ და ტარიელი რომ გამარჯვებული უკან დაბრუნდნენ და შინ მოვიდნენ, წინ ხალხი მიეგებათ დიდი ამბითა და ქებით. ტარიელის მამაცობას, ახოვნებასა და სიმშვენიერეს ყველანი აღტაცებაში მოჰყავდა ხოლმე. ფრიდონმა დიდი სეფობა და ნადიმი გამართა. თავის ძმობილს მრავალი ძვირფასი საჩუქარი მიართვა. მაგრამ, როცა ყველანი მხიარულობდნენ, ტარიელი დაღრეჯილი იყო; თავის მიჯნურს იგონებდა და გულს ცეცხლი ეკიდებოდა. ეს ამბავი ყველას უკვირდა, რადგან მიზეზი არეინ იცოდა.

ნესტან-დარეჯანის ამბის ცნობა.

„ერთ დღეს მე და ფრიდონი სანადიროდ გავედითო“, უამბობდა ტარიელი აეთანდილს. „ზღვისა პირსა წაწვდილ ქედზე გადავდექითო და იქ მიამბო ფრიდონმა ჩემი დამწველის ამბავიო.“ ეს ამბავი, აი, რაში მდგომარეობდა. თურმე ფრიდონი ერთხელ სანადიროდ ბრძანდებოდა. იმ წაწვდილ ქედიდგან თვალი მოკრა, ზღვაში რალაც მოცურავდა. ვერ იცნა, თუ რა იყო, გაუკვირდა და შორიდან თვალს ადევნებდა. როცა მოახლოვდა, ნახა, პატარა ნავი იყო, სამოსელით შებურვილი. ორი ზანგი მოზიდავდნენ, თვალი იმით მიაცეცა. ნაპირზე რომ მოდგნენ, კილობნით ერთი საკვირველი მზის უნახავი გადმოსევს თურმე. ფრიდონს მეტის მეტად მოეწონა. მოხიბლა მისმა მშვენიერებამ და შეპყრობა მოინდომა. საჩქაროდ თავის მერანი გაქუსლა, მაგრამ ზანგებმა შეუტყვეს და გაასწრეს.

ეს ამბავი რომ ტარიელმა გაიგონა, ელდა ნაცემივით ცხენიდან გადმოიჭრა, ინალელა და ცრემლი ღვარა. ფრიდონს ძრიელ გაუკვირდა და ინანა, რათ უთხარიო. ტარიელმა უპასუხა, იგი მთვარე ჩემი იყოვო, იგი მწვავს და იგი მდაგავსო. მერმეთ მოჰყვა და ყველაფერი დაწერილებით უამბო. ფრიდონმა ჯერეთ არ იცოდა,

თუ ტარიელი ინდოეთის პატრონი იყო. გაეხარდა და ემუდარა, ნუ სწუხარ და თავს ნუ იკლავო; ვარჩიოთ და რაც სჯობდეს, ისა ექმნათო. მერმე ადგა და შინ წამოიყვანა. აქ იმათ ითათბირეს, რა სახსარი ეხმარათ, რომ ნესტა-დარეჯანის ამბავი გაეგოთ. ფრიდონმა უთხრა ტარიელს: ჩემი ქალაქი გზა არის ყოველგნით მავალი ნავისაო. გავგზავნოთ ნავით მონები და ვაძებნინოთ შენი მთვარეო. მინამ აქ იყავ, ნუ წახვალო და ამაოდ თავს ნუ მოიკლავო. ტარიელს მოეწონა მეგობრის კარგი რჩევა. ფრიდონმა იხმო დარჩეული მენავენი და გაგზავნა ყოველ კედრით. წაფიდენ, ბევრი ეძებეს, მაგრამ მნახველიც ვერ პოვეს. მოვიდენ და ბატონს უთხრეს, ვერაფერი ვერ გავიგეთო. ამ ამბავმა ტარიელი მეტის-მეტად დაალონა, იმედი გარდასწყვიტა და წამოსვლა დააპირა. ფრიდონს ძრიელ უმძიმდა მეგობრის მოშორება, მაგრამ მაინც დაჰყბულდა. ადგა და რაში აჩუქა, გადაკოცნა და გაისტუმრა. ტარიელი წამოვიდა, კიდევ ბევრი ეძება თავის სატრფო, მრავალი ქვეყნები მოიარა, მაგრამ არ იქმნა, ვერა გაიგო რა. ბოლოს, იმედ დაკარგულმა, გადასწყვიტა კაცთა მოშორება და ტყე და ველად ყოფნა. ასმათსა და თავის ორს მონას ურჩია, თქვენ წადით და მე დამაგდეთო. ისინი გაკვირდენ და გადაჭრილი უარი უთხრეს. შემდეგ ტარიელმა ის გამოქვაბული იპოვა, სადაც ავთანდილმა ნახა, მოეწონა და დაჰყოფა განიზრახა, მაგრამ იგი ქვაბი დევთა საყოფი იყო. ტარიელი არ შეუშინდა მათ, შეება და საშინელი ბრძოლა გაიმართა. დევების ყვირილი ცამდის აღიოდა და ლახტის ცემით ქვეყანა ირყეოდა. გმირმა დევები დახოცა, მაგრამ იმათაც ორივე მონა მოუტკლეს. გადარჩენ მარტო ტარიელი და ასმათი, ქვაბს დაეპატრონენ და დაბინადდენ.

„აჰა, ძმაო! მაშინდლიდგან აქა ვარ და აქა ვკვდები,“ უთხრა ბოლოს ტარიელმა ავთანდილს. „სატრფოს სახედ მე ვეფხი გამოვსახეო და ამიტომ ვეფხის ტყავი წამოვიხსნი და მას ვატარებ სიკვდილამდლო. კაცთა ნახვა მეჯავრება და მხეცთა თანა ვიარებო.“

საბრალო ვაჟმა რომ ეს ამბავი გაათავა, თავში ხელი იცა, საშინლად მოთქმადაიწყო და ცხელი ტრემლი გადმოღვარა. ასმათი ახლოს მიუჯდა, მუხლ-მოყრილი შეეხვეწა და, როგორც იყო, დადუმა. დადუმებულმა ტარიელმა აეთანდილს უთხრა:

„აწ წადი, ნახე შენი მზე და უამბე, რაცა ნახე და ჩემგან გესმაო“.

აეთანდილმა მოახსენა: „ძმაო, შენი მოშორება, დღეის იქით, აღარ მინდაო.“ ადგა და ემუდარა, ნუ სტირი და ნურც თავს იკლავო; მაგითი ვერას უშველი, ვისთვისაც ცეცხლი გედებაო. „მოახსენა, წაეალ, ენახე მე ჩემ მთვარეს. მას უამბობ შენსა ამბავსო, მერმე მოვალ და გიშველიო. თან ღიციც ჩამოართვა, ნურსად წახეალ, აქვე დამხვდიო. თვითონაც ფიცი მისცა, მალე მოვალ, არ გაგწირავო. ტარიელს მოეწონა უცხო ვაჟის ერთგულება და შეფიცა, არსად წაეალ, მოგელიო.

მთელი ღამე ერთად იყვნენ, ისაუბრეს, პური ჭამეს; დამეგობრდნენ, როგორც ძმები, ერთმანეთი შეუყვარდათ. რომ გათენდა, აეთანდილი წასასვლელად მოემზადა. გადებენ ერთმანეთსა და ტირილით გაიყარნენ. ასმათმა უთხრა აეთანდილს, მალე მოდი, მოგვეშველეო. ვაჟმა ქალს პირობა მისცა და ორი თვე ვადა დაუნიშნა.

აეთანდილის არაბეთში დაბრუნების ამბავი.

აეთანდილი ძრიელ ეშურებოდა არაბეთში მისვლას. პირველად იგი თავის მამულში მივიდა. აქ მას ლაშქარი და დიდებულნი სიხარულით მიეგებნენ და მობრძანება მიულოცეს. შერმადინი მოცხვია ძვირფას ბატონს და ღმერთს მადლობა შესწირა, მისი ნახვა რომ აღირსა. აეთანდილმაც სიყვარულით მოიკითხა ერთგული ყმა და უამბო, რაც წასვლას შემდეგ გადახდა. შინ აეთანდილი სულ ერთი

დღე დარჩა და ნადიმი გამართა. მეორე დღეს აფრინა მეფესთან შერმა-
დინი მახარობლად და თვითონაც წავიდა. შერმადინმა ახარა მეფესა და
თინათინსაც აეთანდილის მოსვლა და ვეფხისტყაოსნის პოემა. მათ
მახარობელი საჩუქრებით აავესეს. გახარებული მეფე ცხენზე შებრ-
ძანდა, ამაღა იახლა და აეთანდილის შესაყრელად წაბრძანდა. აეთან-
დილმა თაყვანი სცა. მეფე ვაჟსა მოეხვია, გულში ჩაიკრა და გადა-
კოცნა. მერმე ორნივე დარბაზში მივიდნენ. აქ ნადიმი გაიმართა
და ლხინი მთელი დღე არ შემწყდარა. აეთანდილის დაბრუნება
ყველას ძლიერ უხაროდა. ვაჟი მეფეს წინ უჯდა და ყველაფერს
უამბობდა: სად იყო და სად იარა, ან ტარიელ როგორ პოვა.

ნადიმობა რომ გათავდა, აეთანდილი თავის სადგომზე წავიდა.
აქ მიჯნურის კაცი დახვდა, ებრძანა, ნახვა მენატერის და მალე მო-
დიო. ვაჟი სიხარულით წავიდა. თინათინი ტახტზე იჯდა მშვენეი-
რად მორთული და მთვარესავით ანათებდა. ვაჟს სიცილით მიეგება,
მოიკითხა და წინ დაისვა. მერმე უთხრა, მომიტევე, რაც ტანჯვა გა-
მოიარეო. ვაჟმა ჰკადრა, ნუ ბოდიშობთო. რა კი ვპოვე, ვინც მინ-
დოდა, განსაცდელი აღარ მახსოვსო. მერმე მოჰყვა და უამბო, სად
იყო და სად ძებნა ვეფხისტყაოსანი და როგორ იპოვა. აღუწერა
მისი მშვენეირება, თავ-გადასავალი და ტანჯვა მიჯნურისთვის. თან
ისიც გაუმყლანა, ტარიელს რომ შეჰფიცა და შევლას დაჰპირდა.

ქალი ძლიერ დალონდა, მაგრამ, რადგან ფიცის გატეხა და ლა-
ლატი არ შეიძლებოდა, ნება დართო წასულიყო. წამოსვლის დროს
ვაჟმა უთხრა, შენ სახსოვრად ნიშანი რამ გამატანეო. ქალმა მოიხსნა
მკლავიდან მშვენეირი მარგალიტი და უბოძა. ქალ-ვაჟი რომ ერთ-
მანეთის ჰერეტითა გაძდნენ, ვაჟი ადგა, გამოეთხოვა მზის-უნახავს და
წამოვიდა. მაგრამ მოშორება აწუხებდა, ცეცხლს უდებდა. მთელი
ღამე სულ ფიქრობდა, ვაი, თუ მოკვდებ და ველარ ენახო ჩემი სა-
ტრფოვო.

დღით ვაჟი მეფემ მიიწვია სასახლეში. იქ ბევრი ხალხი და-
ხვდა, მის საჭერეტად შეკრებილი. მეფე სანადიროდ ემზადებოდა და,

აეთანდლილი რომ მივიდა, თან იახლო და წაყვიდნენ. როსტევეანმა მიიწვია სანადიმოდ თავადნი და დიდებულნი. გაიმართა ღვინო. აეთანდლილი მეფეს წინ უჯდა და მამა-შვილივით ტკბილად საუბრობდნენ. მერმე აღვა აეთანდლილი და სადგომზე წამოვიდა. დიდ ხანს არ დასძინებია, ტარიელს იგონებდა, კვლავ მის ნახვას ნატრობდა და წასვლას ეშურებოდა. მაგრამ იცოდა, როსტევეანი წასვლის ნებას არ მისცემდა. მაინც კიდევ გადასწყვიტა, შუამდგომლად ვეზირს გაგვზავნი და ესთხოვო.

ვეზირის შუამავლობა და მეფის უარის თქმა.

აეთანდილის განზავა.

გათენდა თუ არა, აეთანდლილი აღვა, ჩაიცვა, ცხენზე შეჯდა და ვეზირთან წავიდა. ვეზირს ძლიერ გაეხარდა მისი მისვლა, მიეგება, თაყვანი სცა და დიდი პატივით მიიღო. აეთანდილმა უამბო ვეზირს, რაც აწუხებდა და ემუდარა, წადი, სთხოვე მეფეს, ნება დამართოს და გამიშვასო. თან დიდ ქრთამს დაჰპირდა გარჯისთვის. ვეზირმა სიცილით მოახსენა, ქრთამად მე იგიც მეყოფა, რომ მობრძანდით ჩემს სახლშიო. მაგრამ, უთხრა, ვიცი მეფე გაჯავრდება, ან მომკლავს და ან ამიკლებსო. აეთანდლილი არ მოეშვა და, როგორც იყო, დააჯერა. ვეზირი აღვა და ხელმწიფესთან წავიდა. მეფე მხიარული და პირ-მცინარი დაუხვდა. ვეზირი შეკრთა, შეშინდა და მოხსენება ვერ გაბედა. მეფემ შენიშნა მოწყენა და უბრძანა, მითხარ, რა იცი? ან დაღრეჯილი რისთვისა ხარო? ვეზირმა მოახსენა ყველაფერი, რაც რომ ვაჟმა დაავალა. მეფეს ფერი ეცვალა, გარისხდა, სკამი კედელს ახალა და დაღეწა. ვეზირს შეჰკვივლა: „ვით გაბედე მაგის თქმა და მოხსენებაო?! თუ არ იყო აეთანდილის მოციქული, ჩემმა მზემა, თავს მოგკვეთდიო“. შეშინებული ვეზირი, კანკალით მოშორ-

ვეფხისტყაოსანი

და მეფეს და წამოვიდა. მივიდა დაღრეჯილი აეთანდილთან და ყველაფერი უამბო.

აეთანდილმა გადასწყვიტა გაპარვა და ჩუმად წასვლა, ვეზირს დაუმაძღვა დაეაღწია, გამოეთხოვა და წამოვიდა. იგი პირდაპირ სამ-შობლოში წავიდა. აქ მოისევა გვერდით ერთგული ყმა შერმადინი უამბო ყველაფერი და გაუძეა, უნდა გაეპარო. დაეაღწია, მეფის ერთგული იყავიო, ჩემ სახლსა და კარს დაეპატრონეო, ჯარებს ეთავადეო, მტერსა და მოყვარეს პასუხი, ჩემ ნაცვლად, შენ გაეციო და, თუ ღმერთმა ჰქმნა და ცოცხალი დაებრუნდი, ერთი-ორად გადაგიხდისო. მერმე ადგა. როსტევეანთან ანდერძი დასწერა და შერმადინს გადასცა.

ანდერძში ვაჟი სწერდა გამზრდელ მეფეს: შეუძლებელია, ფიცი გაეტეხო და არ წავიდე ტარიელთანო. ფიცის გატეხა და მოყვრის ღალატი დიდი ცოდვანო, სწერდა. მოციქულები და ფილოსოფოსნიც ასრე ბრძანებნო. კვლავ ამბობდა: „სჯობს სიცოცხლესა ნაზრახსა სიკვდილი სახელოვანიო“, და ევედრებოდა მეფესა, ნურცა თქვენ მგობთ, შემინდეთ და კურთხევა წამატანეთო.

ანდერძის დაწერას რომ მორჩა, ადგა და ილოცა. ღმერთს გულმხურვალედ შეევედრა და სთხოვა: გზაზე შეწყენა, მტერთა ძლევა და ზღვაში შევლა. მერმე შერმადინს გამოეთხოვა, შეჯდა ცხენზე, ახსენა ღმერთი და მალეით წავიდა. საბრალო შერმადინი ბევრი ევედრა, მეც თან მიახლეო, მაგრამ უარი უთხრა.

დილას როსტევეან მეფე საშინელი გამწყრალი ადგა და ვეზირის ხმობა ბრძანა. ვეზირი შიშითა და მოწიწებით იახლა. მეფე ისეთ მდგომარეობაში იყო, აღარც=კი ახსოვდა კარგად, რისთვის გაათრია ერთგული ვეზირი. ვეზირმა კვლავ გაახსენა გუშინდელი ამბავი. გაჯავრებულმა ხელმწიფემ სიტყვა გააწყვეტინა და უბრძანა, მეტად აღარ გამაგონო. ვეზირი რომ მოშორდა და გამოვიდა, აეთანდილის გაპარვა შეიტყო, მაგრამ მეფეს მოხსენება ვეღარ გაუბედა. აეთანდილი რომ აღარ მოვიდა, მეფემ იფიქრა; „უცილოდ გაიპარაო“ და ვეზირი დაიბარა. ვეზირმა ყველაფერი მოახსენა. როს-

ტევანმა წვერის გლეჯით მოთქმა მორთო და დიდხანს იტირა. იგონებდა თავის გაზრდილს და უბნობდა: „რათ მომიძულე, რათ დამაგდო? მე უშენოდ როგორ გავძლო, ან რომ მოგვედე, ვინ მიტირებსო.“

ავთანდილის გაპარვა და მოშორება ყველას საწყენად დაურჩა. დიდ-კაცობა და ჯარი სასახლეს მოაწყდა. ყველანი სწუხდნენ, სტიროდნენ და მეფეს უსამძიმრებდნენ. მეფეც პასუხად ბრძანებდა: „ხედავთ, როგორ მოგვიძულა და დაგვაგდო ავთანდილმაო? ნეტავ რა უყავით, რა შეესცოდეთ, რათ გაგეწირაო“?

ბოლოს მეფემ იფიქრა: მარტო წავიდა ვაჟიო, თუ წაჰყვა ვინმეო? ამ დროს შერმადინიც მოვიდა მეფესთან და ავთანდილის ანდერძი მიაართვა. მეფემ ანდერძი გადიკითხა და გაიგო, რომ ვაჟი მარტო წასულიყო. ამან კიდევ უფრო მოუკიდა ცეცხლი გულ-დამწვარ მეფეს. სასახლეში შესწყდა ყოველ გვარი ღვინი და ყველანი გლოვობდნენ ავთანდილის მოშორებას. მეფემ აუარებელი მოწყალება დაურიგა გლახაკთა, დავრდომილთა და ქვრივ-ობოლთა და უბრძანა, ელოცათ ავთანდილისთვის.

ავთანდილის წასვლა და ტანადის შეკრა.

ავთანდილი გზაზე საშინლად ნაღვლობდა: იგონებდა თავის სატრფოს, გამზრდელ მეფეს, საყვარელს სამშობლოსა და ლაშქარს. მოშორება გულს უკლავდა და ცრემლებს ღვრიდა. ფიქრობდა, ვაი თუ მოგვედე და ვერ ველირსო იმათ ნახვასო. გული და გონებაც მისი თინათინთან იყო, მაგრამ აბა რას იზამდა? ფიცის გატეხა ეძნელებოდა და ტარიელის შევლაც ენატრებოდა. ორ ცეცხლ შუა იყო საბრალო. დღე და ღამე მიდიოდა და ღმერთს ევედრებოდა. ცას, მზეს, მთვარეს და ვარსკვლავებს შესჩიოდა, სტიროდა და შეველას, სთხოვდა. ხანდის-ხან წყლის პირს ისვენებდა, ნადირის ხორცს სწევდა და თავს მითი ირჩენდა.

ბოლოს აეთანდილმა, როგორც იყო, მიაღწია, შორიდან ქვაბი დაინახა და გავხარდა. კარებს რომ მიახლოვდა, წინ ასმათი მოეგება. ვაჟი გადმოხტა, ქალს მოეხვია, აკოცა და ტარიელის ამბავი ჰკითხა. ასმათმა ტირილით უპასუხა, დიდი ხანია მომშორდა, წავიდა და აღარ მოსულაო. საბრალო ვაჟს თითქო ლახვარი ჰკრეს გულში. ეწყინა და ტარიელს უსაყვედურა, იუ არ შეეძლო, რად დამპირდა, ან რად გატეხა ფიციო? ასმათმა ტარიელი გაამართლა და მოახსენა აეთანდილს, რომ იგი თავის გონებაზე აღარ არისო; სიცოცხლე მობეზრებია და მარტო სიკვდილსა ნატრულობსო. უამბო, როცა წავიდა, ვკითხეო აეთანდილი რომ მოვიდეს, რა ქმნას ანუ სად გეძიოს. მან მიბრძანაო, უთხარი აეთანდილს, ამ არეს არ მოვშორდები; არ მინდა ფიცის გატეხაო. თუ მკვდარი მნახოს დამმარხოსო, ცოცხალი მნახოს, უკვირდეს სათუო ჩემი სიცოცხლეო. შემდეგ ასმათი შევედრა აეთანდილს, წადით, ძებნეთ, იქნება ცოცხალი სადმე იპოვოთო. აეთანდილმა ჯერ უამბო ასმათს თავისი გამოპარვით წამოსვლა და მიჯნურისა და გამზრდელი მეფის მიტოება. მერმე ადგა, გამოესალმა ქალს და წავიდა ტარიელის საძებრად.

სამი დღე და სამი ღამე ეძია. მოვლო მრავალი ხევი, შამბნარი, ტყე და ველი, მაგრამ მაინც ვერსად იპოვა. ბოლოს, როცა ნაღვლიანი მიდიოდა და ღმერთსა და ბედს უჩიოდა, ერთს ქედს გადაადგა და მზიან-ჩრდილიანი ველი დაინახა. აქ თვალი მოჰკრა რომ, ტარიელის ლურჯა სადავე უკუყრილი შამბის ძირს იდგა. სიხარულისაგან გულმა ფრიალი დაუწყო. იფიქრა, უცილოდ იგიაო და გრივალეით ჩაირბინა. იქ მართლაც ნახა ტარიელი, მაგრამ საკვირველი სურათი წარმოუდგა თვალის წინ. პირი იმას დაკაწრული ჰქონდა, საყვლო გაგლეჯილი, თმა გაწეწილი და ამ ქვეყნისა აღარა ესმოდა. ერთი მხრით მოკლული ლომი ეგდო და სისხლიანი ხმალი; მეორე მხრით უსულო ვეფხი იყო გაშხვართული. აეთანდილი მიიჭრა ტარიელთან, შეყივლა, ცრემლი მოსწურა, ახლოს მიუჯდა და ეუბნებოდა; „ძმაო ტარიელ! ვერ მიცნობ შენსა აეთანდილს, შენთვის მკვდარსაო“?

მაგრამ დიდ ხანს ვერაფერი შეასმინა. ბოლოს დიდის ცდით, წვალებითა და მოვლით, როგორც იქნა, გონებაზე მოიყვანა. ტარიელმა თვალი გაახილა, იცნო აეთანდილი და ტირილით ყელს მოექცა. „მადლობა ღმერთს, კიდევ გნახეო“, უთხრა. „ჩემს თავს მხეცებს ნუ შეაჭმევ, დამმარხე და დამიტირეო.“

ათანდილმა უზრახა სულ-მდაბლობა, გაამხნევა, ეხვეწა, თავს ნუ იკლავო და უთხრა: „ჭირსა შინა გამაგრება ასე უნდა, ვით ქვიტკირსაო.“ მაგრამ მაინც არ გაუფიდა, ვერ დააჯერა, რომ შინ წაყოლოდა. სხვა რომ ვერა გააწყო, ეგეთი ხერხი იხმარა. აეთანდილმა იცოდა, რომ ცხენით გავლა, კაეშანს მოაქარებდა! და იმიტომ შეეხვეწა: „ნუ გამიშვებ გულ ნატყენსაო. ცხენზე შეჯექ, გაიარე, უწინდულებ დაგინახოვო.“ ტარიელი დათანხმდა. აეთანდილმა ცხენი მოჰგვარა და ნელა შესვა. გაიარეს და სიარულომა, მართლაც, მოჯობება დაიჩინა. გზა-გზა აეთანდილმა ტარიელი ტკბილი სიტყვით შეაქცია. ბოლოს უთხრა, რასმე გკითხავ, გამიცხადე დაფარულიო. „მისი სამხრე რომ გაბია, ვისთვისაც გწევას ვგრე ალიო, რარე გიყვარს, როგორ გიღირსო?“ ტარიელმა უპასუხა: „ეგ არის ჩემი სიცოცხლე, მთელ ქვეყანას მირჩენიაო.“

ამას შემდეგ აეთანდილმა ასმათი მოაგონა და უსაყვედურა: „თუ-კი მართლა ვგრე არის—უსულო და გაჭედლილი ოქრო აგრე ძვირფასად გიღირსო, მაშ შენი მიჯნურის გამზრდელი, შენი ასმათი რატომ გძულსო?“

„რათ არ წამოხვალ, არ ნახავ, უპატრონოდ დაგიგლიაო?“ ტარიელმა რომ ეს მოისმინა, შეიცვალა, აეთანდილს საუბარი მოუწონა და უთხრა: რა-კი სიკვდილს მომარჩინე, თანახმა ვარ, წავიდეთ და ვნახოთ ჩემი ერთგული ასმათიო, ამას შემდეგ ორივენი ქვაბისკენ გაემგზავრენ.

გზაზე, აი, რა უამბო ტარიელმა აეთანდილს: „შენ რომ წახვედი, ქვაბში ყოფნა მომწყინდა, ავდეგ, ცხენზე შეეჯექ და წამოვედიო. ვიარე და ამა ქედზე გადმოვდექი. ვნახე ლომი და ვეფხვი ერთად

ბენიამინ ფრანკლინი

(შემდეგი*)

შრომით გამდიდრება

ენიამინ ფრანკლინმა მართალია სტამბა შეიძინა, მაგრამ მაინც აგრე ადვილად ვერ დაახწია თავ იგაჭირებას.

ფილადელფიაში ორი სხვა სტამბა იყო და ყველა შემოსავლიანი საქმეები იმათ ჰქონდათ აღებული. იმათთან ცილობა შეიძლებოდა მხოლო დაუყოვნებლივ შრომით და ხელოვნურად საქმის ასრულებით. ფრანკლინს ესმოდა ეს და ცდილობდა კაი სახელი მოეპოვა. თავის სტამბაში უფროსიც იყო და მუშაკიც. გაუთენებლივ მოჰყვებოდა და შუალამემდის თავ-აუღებლათ მუშაობდა. იმის ხელი ერთ წუთას არ შესდგებოდა. არა საქმე იმისთვის სათაკილო არ იყო, ხშირად მთელ საპალნე ნაყიდ ქალაქს თითონვე წამოიღებდა სტამბაში.

— პატროსანი მუშაკი ხელმწიფესაც დაედარება, ამბობდა ხშირად ფრანკლინი.

ფრანკლინმა ცოლად შეირთო თავისავით მშრომელი და ყაირათიანი ქალი. ეს ქალი არათუ თავის სახლკარს უვლიდა, ქმარსაც შევლოდა რითიც კი შეეძლო.

ოჯახი მართალია ღარიბულად ჰქონდათ მოწყობილი, მაგრამ სისუფთავე სუფევდა. ესენი თუ არ თიხას ჭურჭელს და კალის კოფებს, არას ხმარობდენ.

ხოლო კარგა ხანს შემდეგ ერთხელ დილით ცოლმა მიართვა ფრანკლინს ჩაი ჩინური ფინჯნით და ვერცხლის კოფით. ამასთანავე მხიარულად შეხედა და უთხრა.

*) იხილე „ჯეჯილი“-ს მე-2 №-რი 1892 წლისა.

ბენიამინ ფრანკლინი

— ვითომ სხვებზედ შენ რა ნაკლები ხარ, რომ არ იხმარო ვერცხლის კოეზი და ან ჩინური ჭურჭელი.

ამათი საქმე თან და თან ძალიან კარგათ მიდიოდა—არც ასეთი ღარიბნი იყვნენ, რომ ოჯახში ვერცხლი არ გაეტარებინათ; მაგრამ მეტი ფულის დახარჯვა არც ცოლს და არც ქმარს არ უყვარდათ. უფრო შესაწევრათ ღარიბებისთვის გადასდებდნენ და ისე ხერხიანად ყველას ხელს უწყობდნენ, რომ სწორედ ნამდიდრ სიკეთეს სთესავდნენ.

აი, მაგალითად, რასა სწერდა ფრანკლინი ერთ გაჭირებულ ხელოსანს:

ძმაო!

გიგზანით სამ თუმანს ფულს. მე ამას სესხათ გაძღვეთ და არა საჩუქრათ. როცა თქვენ სამშობლოში დაბრუნდებით, უთუოდ იზოვით სამუშაოს და იმითი შეგეძლებათ ვალის გადახდა. მაშინ, ჩემი სათხოვარი ის გახლდება, მოძებნოთ ვინმე პატიოსანი კაცი, რომელიც ისე გაჭირებული იყოს, როგორც ეხლა თქვენ ბრძანდებით და მიეცით იმას ფული იმ პირობით, რა პირობითაც ეხლა მე თქვენ გაძღვეთ და მაშინ თქვენი ვალი გადახდილი გექნებათ.

იმედი მაქვს, რომ ეს ფულები ბევრს გაჭირებულ პატიოსანს კაცს გაუმართავს ხელს, სანამ ვისიმე უსვინიდისოს ხელში ჩაეარდება.

დღითი დღე ფრანკლინის საქმე უკეთ მიდიოდა, სტამბას მუშტარი მიატყდა, საქმეებს ვეღარ ასდიოდნენ.

იმ დროს ამერიკაში არც ჟურნალები იყო, არც სტამბის მაშინები, არც ქალაქის ქარხნები და არც ხეირიანი გაზეთები—ყველაფერი ინგლისიდან მოჰქონდათ.

ფრანკლინმა დაიწყო საკუთარი გაზეთის ბეჭედა. ბევრსა სწერდა მუშა ხალხზე და იმათ განათლებაზედ. თვით ხალხისთვის გამოსცა პატარა წიგნები ადვილად გასაგები. ამ წიგნებს ხალხს ურიგებდა ათი ათასობით და ფულის მაგიერად ართმევდა ფალას-ფულასებს, რომელიც ყოველ ღარიბ ოჯახში ბლომად მოიპოვება და ამ ფალას-ფულასით მოჰყვა ქალაქის კეთებას. ამას სხვებმაც მიჰბაძეს და

ასე სამი ოთხი ქალღმერთის ქარხანა გაიმართა. ამასთანავე ფრანკლინი ზრდიდა და ასწავლიდა სტამბის მკოდნე ყმაწვილ კაცებს და გზავნიდა სხვა-და-სხვა ქალაქებში სტამბის გასახსნელად. ბოლოს საქმე ისე დააყენა, რომ მუშაკნი თითონ იყოფდნენ შემოსავალს და ამას ეძლეოდა ხოლმე მესამედი ნაწილი შემოსავლისა.

ფრანკლინი ბევრს ფიქრობდა და ცდილობდა, თუ როგორ გააუმჯობესოს და გაუადვილოს მოძმეებს ცხოვრება. ერთხელ თავის მამულში რომ იყო, უნდოდა მიწის განოყიერება. იფიქრა, იფიქრა და ბოლოს გამოიგონა, რომ თუ ცარცი (ალუმბასტრი) დაიყრება უხეირო მიწაზედ კაი და ნოყიერი ბალახი მოვა. ნეზობლებმა ყურისკარ ათხოვეს ამის ლაპარაკს და არც აპირებდნენ ამის გამოცდას.

კერაბი მეზობლების დასაჯერებლად ფრანკლინმა დააბარინა რომელიც უფრო უხეირო მიწა ჰქონდა და ზედ ცარცი ისე მოაყრევინა, რომ უშველებელი ასოები გამოსულიყო. როდესაც ყოველგან თიბის დრო დადგა, ამ უხეირო მიწაზედ გამოჩნდა ზოლებივით მშვენიერი ნოყიერი მწვანე ბალახი. ასოებით გამოყვანილი იყო შემდეგი სიტყვები: „ეს ნაოხარი და უხეირო მიწა განოყიერდა ცარცის შემწვობით.“ მეორე წელს ყველამ მიჰბაძა და რაც უხეირო ადგილები იყო, სულ მოიფინა მობიბინე, მშვენიერი მწვანე ბალახით.

როგორ დაამსახურა ფრანკლინმა მეცნიერი კანის სახელი

ფრანკლინს არ აკმაყოფილებდა ამ გვარი ცხოვრება, როდესაც შეიქნა ორმოცდა ორი წლისა და ნახა, რომ მისი მოგება სამყოფია საცხოვრებლად, მაშინვე სტამბა გადასცა თავის თანაშემწეს და თითონ მიეცა სრულიად უფრო დიდს და ძნელს საქმეს—მეცნიერების შესწავლას. იმან ყურადღება მიაქცია მეტად ბუნებას და იმის საოცარ მოვლინებებს. როგორც რომ დროს ჩაიგდებდა, ჩაიკეტებოდა თავის სამუშაო ოთახში, რომელიც სავსე იყო სხვა-და-სხვა სამეცნიერო იარაღებით და ძნელად თუ კაცი იმას იქიდან გამოიყვანდა.

ამის მეოხებითვე გაიხსნა მაშინ ამერიკაში სამეცნიერო საზოგადოება,

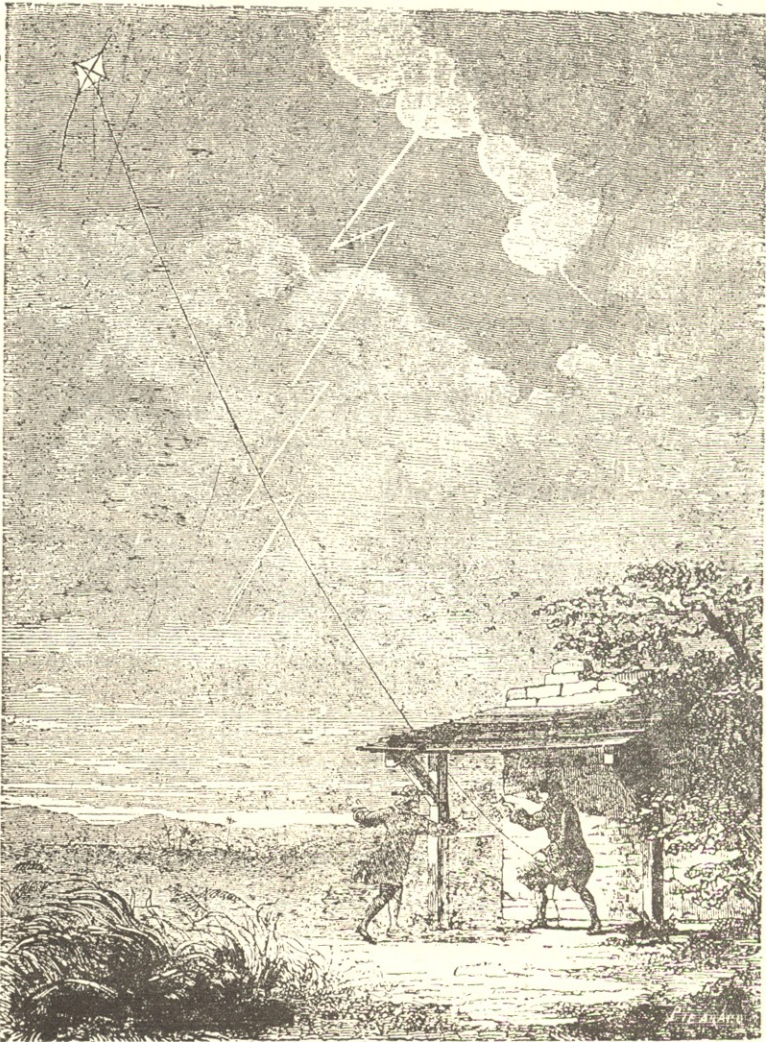

რომლის მეთაურად ჩადგა თითონვე ფრანკლინი. ფრანკლინი ხშირად ხმარობდა ელექტრონულ მაშინებს და მაშინ მოიფიქრა, რომ იმათი შემწეობით შეიძლება ელვა-ქუხილის თავიდან აცდენა.

ყველა ადამიანში უნებლიედ შიშს ბადავს ის სამარის სიჩუმე, რომელიც სუფევს ელვა-ქუხილის წინედ, ის ქარი-შხალი და კორიანტელი, რომელნიც სისწრაფიდ აგროვებენ შავ ღრუბლებს და ცას

აბნელებენ ის საშინელი ჭექა-ქუხილი და უფრო მეტად ელევა, რომელიც არა თუ კაცს ჰკლავს, მთელ არემარეს ლუბავს.

ძველ დროს ამ ბუნების არეულობას ღვთის რისხვას მიაწერდნენ, მერე თან-და-თან მიხედნენ, რომ ელექტრონული ძალა გამოიწვევს ელევასო. ფრანკლინიც მიჰყვა ამ აზრს და გამოსაცდელათ აბრეშუმის ნაჭრებით გააკეთა, სათამაშოთ რომ იცინან, ისეთი გველი,

ზემოლ თავს მიუბა რკინის ნაჭერი, ბაწარი კანაფისა გაუკეთა, ხო-

ლო წვერი აბრეშუმისა იყო, რომელზედაც ხელის მოსაკიდებლად ფოლადის გასაღები ეკიდა. ეს რკინა და ფოლადის გასაღები ელექტრონის მიმზიდველი იყო.

ერთ ზაფხულის დილას, ელვა-ქუხილის წინედ, ფრანკლინი თავის შეილიანად გავიდა მინდორში, უნდა გამოეცაღნა, რომ ელვა მიიზიდავს თუ არა ამის გაკეთებულ გველს. ჯერ ვერა შეიტყორა, მერე როცა წამოწვიმა კანაფის ბაწარი დასველდა და მაშინ, ფრანკლინმა მიაკარა ხელი თუ არა გასაღებს, იგრძნო თითქო ვინმემ წაჰკრაო და იმავე წამს გამოჩნდა ისეთი ცეცხლის ნაპერწკალი, თითქოს გველი ელექტრონის ძაფის გვერდით იმყოფებოა. ფრანკლინს ისე გაეხარდა ეს ამბავი, რომ ვერც კი მიხვდა როგორ დაიღუპებოდა თითონაც და თავისი შეილიც, ბაწარი რომ მეტად დასველებულიყო. მაშინ ცეცხლის ნაპერწკალიც ხომ მეტი იქნებოდა და ორთავეს ამათ იმსხვერპლიდა. ეს დამტკიცება ფრანკლინისთვის საკმაო იყო. თითონ დარწმუნდა და შეეძლო ყველა დაერწმუნებინა, რომ ელვა-ქუხილი ელექტრონის ძალით წარმოდგება და არა სხვა მანქანებით.

ფრანკლინის ცნობის მოყვარეობა ამით კიდევ არ დაკმაყოფილდა, რომ შეიტყო მიზეზი ელვა-ქუხილისა. ეხლა სულ იმ ფიქრში იყო, როგორ გადაარჩინოს ხალხი ყოველთვის მოსალოდნელ უბედურებას.

მას შემდეგ გავიდა რამდენიმე თვე, ფილადელფიის ერთ ქუჩაზედ გამლეღ-გამომგლეღის ყურადღება მიაქცია ერთი ვაჭრის სახლის წინ მუშაობამ. ეს ვაჭარი გახლდათ ფრანკლინის დიდი მეგობარი. სახლის სახურავზედ არკობდნენ მეტალისაგან გაკეთებულ სარს, რომელსაც წვერი ნეესივით დაწვრილებული ჰქონდა. რკინის სარიდამ სახლის კედელზედ ჩამოჰქონდათ მიწამდის რკინს მართულები.

— ამას რას აკეთებთ? ჰკითხავდა ხალხი ხელოსნებს ცნობის მოყვარეობით.

— ბენიამინ ფრანკლინს სწადლია მიწაში ჩააძვრინოს ხოლმე მებნი, უპასუხებდნენ ხელოსნები.

ამ პასუხით არაეინ კმაყოფილდებოდა. ყველა გაცემით თავს იქნედა. მართალია ყველამ იცოდა, რომ ბენიამინ ფრანკლინი ჰქვიანი კაცი იყო, მაგრამ ამისთანა საქმე ჰკუასთან არ მოსდიოდათ, ამას შემდეგ ყველანი ცნობის მოყვარეობით შესტკეროდენ ვაჭრის სახლს და რალსაც უცნაურს მოელოდენ. მართლაც მოლოდინმა ფუჭად არ ჩაუარათ.

ერთხელ ფილადელფიაში ატყდა საშინელი ქექა-ქუხილი, ქალაქს გადევინა შავი ღრუბელი. წამის წამ ელვის ზოლები ანათებდენ ჩაბნელებულს ცას.

ბენიამინ ფრანკლინი

მეტადრე ამ ვაჭრის სახლისკენ იყო ეს ელვა. თითქოს აქ იყო ღრუბლების მიმზიდველი ძალა. დიდ ძალი ხალხიც მოგროვდა საცქერად.

— ღმერთო ნუ გვიწყენ! ამბობდა ხალხი. ფრანკლინი, მგონი, კი არ ამორებს სახლს ელვა ქუხილს, უფრო აგროვებს.

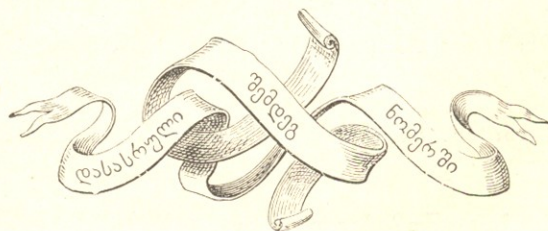
— რა რჯის! რად იღებს ცოდვას თავის კისერზედ? განა ადამიანს შეუძლიან მოგვაშოროს რისხვა ღვთისა?

ამ დროს ღრუბელი მოუახლოვდა სახლს და სახლის სახურაზედ ბრჭყეილა სარზედ საშინლად გაიეღვა, მოისმა დიდი ქუხილი. მაყურებლები შიშით გაშრენ, გაფითრდენ, თვალები დახუჭეს, რომ უბედურება არ ენახათ, სწყევლიდენ თავიანთ ცნობის მოყვარეობას: „რამ მოგვიყენა აქა“.

მაგრამ ელვა-ქუხილი გათავდა, სახლი ისევ ისე ხელუხლებლათ იღვა. შავი ღრუბლები, თითქოს ღონე მიხდილი, სახლს ნელნელა შორდებოდა.

პირველად ასე შემოიღეს მენის ასაცდენი იარაღი. ხალხმა ნახა მისი სარგებლობა და ეხლა ყველა განათლებულს ქალაქებში, დიდრონ სოფლებშიაც კი ხმარობენ ამ იარაღს. მენისა ეხლა აღარაღვის ეშინიან და ფრანკლინის სახელი შეიქნა უკვდავი.

ა. თ.-წ—სა

ყვეა ჩალია მქეილავეი

(გადმოკეთებული)

იქენარში შავი შაშვი კოპწიად იჯდა ერთს გამარტოებულს ტოტზედ და გაჰქონდა საამური სტეენა, მშვენიერი ჭახჭახი. მისი წკრიალა ხმა ჰფენდა გარშემო ღებნასა და სინარულსა. ყველა ფრინველი სულ-განაბული უგდებდა ყურსა, სტკებ-ბოდა და ჰმადლობდა ოსტატს მგალობელსა...

— ეიშ, გენაცვალეთ! ილაჯი კი გასწყვიტა ამ მეტიჩარა უსტენიმ თავისი უმგზავსი ჭყივილით და! წაიღო, სწორედ წაიღო ყურთა სმენა, წამოიძახა ხმა-მალლა ბოხის ხმით ყვეა, რომელიც იქვე ტყეში გამხმარს ტოტზედ მედიდურად დასკუპებულიყო.

— ეგ ვისა ჰკიცხავთ, ბატონო, და ვის უწუნებთ გალობასა? ჰკითხა განცვიფრებით ყვესა იქვე ახლო მჯდომარე ზრდილობიან-მა გვრიტმა.

— ვისა, და, აი, იმ მხნეანა შაშუნისა, უპასუხა ბრიყულად ყვეა.

— რადა, ბატონო? ყველა აღტაცებაშა, ყველას მოსწონს შაშვის გალობა, ყველა მადლიერია მისი, და თქვენ კი აგრე ცუდად იხსენიებთ. რაედენი საუკეთესო მცოდნესაგან გამიგონია, შაშვი ბულბულივითა გალობსო, უთხრა გვრიტმა.

— ბუღბუღივითაო? განა ბუღბუღი რაღა გგონია? ის არ არის, რომ მთელი ღამე სევდიანი ხმით გაჰკივის, კენესის და ოხ-რავს? ის არ არის, რომ საშინლად ჩაკაკანდება, ჩაბჭირდება ხოლმე და ნაღველით გვივსებს გულსა? ის არ არის, რომ მზეს ემალება და მთვარეზედ გახელდება ხოლმე და ძილს გვიფთხობს თავისი დაუს-რულებელი გლოვის წრიპინითა? მხოლოდ უმეცარს და უნიჭოს მო-ეწონება ბუღბუღის გალობა. მე კი ღმერთმა მაშოროს, ღმერთმა მაშოროს.

— თქვენ, როგორც გეტყობათ, მხიარული მგალობელი გყვარებიათ და დღისით. მაშ ტოროლა უნდა მოგწონდეთ. ხომ გაგი-გონიათ, ჩემო ბატონო?

— ოჰ, ხშირად, ძალიან ხშირად, ჩემდა საუბედუროდ. აბა, ერთი ის არის შვილი! გაბამს, ვაჟო, ბაწარ-აღებით და სულ ერთსა და იმავეს ჩხავის და ჩხავის. მჯდომარე მაინც გაჰკიოდეს, ის წყეუ-ლი. ანებტება ზეცაში და სულ თავზედ დაგვეჭვივის. კიდევ კარგი, რომ ხშირად ღრუბლებს ზევით ასცილდება ხოლმე და მისი ჭყივი-ლი აღარ ისმის, თორემ სწორედ ჭლექს გამიჩინდა. საშინელებაა, საშინელება!

— თქვენი უცნაური მსჯელობა ისე მოაცებს, ჩემო ბატონო, რომ, ქეშმარიტად, არ ვიცი, რა ვიფიქრო და რა ვსთქვა, უპასუხა გერიტმა.

— გასაოცარი აქ სულაც არაფერია. ვაჟო, როგორ შეუძლიან ან შაშვსა, ან ბუღბუღსა და ან ტოროლას კარგნი მგალობელნი იყვნენ. ერთი წიწკნანი არიან, პაწია ხმა აქეთ და მხოლოდ წერი-ლი და სუსტი სტვენა იციან. ნამდვილს მგალობელს ტანი უნდა მსხვილი ჰქონდეს, ყელი განიერი, ხმა ბოხი და ძლიერი, დაუმატა ამაყად ყვავმა, და თავმოწონებით დაიხედა თავის ტანზედ.

— ხა! ხა! ხა! ხა! ჩაიხარხარა გერიტმა. მიეხვდი, მიეხვდი, ახ-ლა კი კარგათ მიეხვდი. აბა, სხვისი გალობა რაღათ მოგეწონებათ, როდესაც ნამდვილი მგალობელი თქვენი თავი გგონიათ და „ყვა-ყვა“

საუცხოეო გალობად მიგაჩნიათ. მაშ გაუმარჯოს შეუდარებელს მალობელსა, უნიჭიერეს ყვანჩალიასა, შესძახა გერიტმა გულსაკლავი დაცინვითა და ასტეხა კიჟინა მასხარად ავღებისა.

— ბრიყენი, უფიცნი, ჩაბოხბოხა გაბრაზებულმა ყვანჩალია მკილაემა, იკადრა აფრენა და შერცხვენილმა მოჰკურცხლა იმ არემარედგანა.

იაკობ სვიმონიძე.

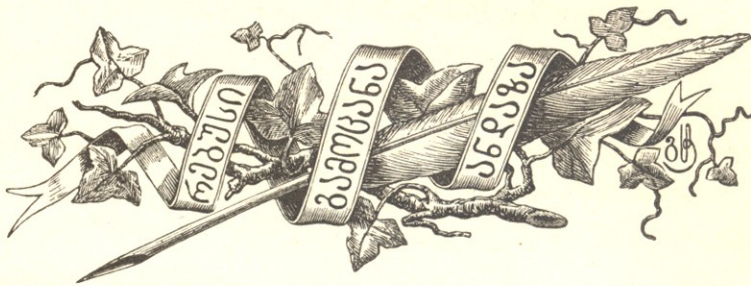

ხ ა ლ ხ უ რ ი ლ ე ქ ს ი

(წარმოდგენილი ს. დათეშიძესაგან)

რუმინ ჩვენმა მოყვარემა თავს ჭიშკარი გადგვიარა;
 ტანსა ეცვა თეთრი ჩოხა, თეთრი ჩოხა არყაენისა,
 არყაენისა, სხვა ფარჩისა, ახალუხი ატლასისა.
 თავს ედგა ქული მაღალი, ქული ლილში შეღებილი.
 „ეგ შენი ქული მაღალი ნიაემა შევინძრიაო“
 ნიაე-წვრილი მზეს აჰყვება და ღრუბელი აესა დარსა.
 აესა დარსა ღრუბლიანსა, კარგი დარი გვირჩევენია;
 დიდსა ჭურსა ცალიერსა, მომცრო საესე გვირჩევენია;
 ბერსა ქალსა ბებერასა, ახალგაზდა გვირჩევენია!...

ანდაზები

- 1) ტირილით ველარავის უპოვნია სიცილით დაკარგული.
- 2) კარგი მეზობელი მზის უწინარეს დასანახვია.
- 3) მარხვის მკამელს, ხსნილშიაც არა ჰქონდარაო.
- 4) ყოველი შეილი მშობელს ჰგავს, მგზავსი მგზავს ემგზავსებიან.

გამოცანები

(წარმოდგენილი ივ. გრიგოლიძესაგან)

‘შირვან პეველი მოჰფრინავს, ვითა ლამპარი ენთების;
პატოხანსა თვალსა ჰგავს, საჭურჭლეს არ ჩაიდების;
ცეცხლის ნაპერწკალსა ჰგავს, აბედს არ მოეკიდების.
ამისი გამომცნობელი, სოლომონ ბრძენი იქმნების.

ოქრო, ოქრო-ვერცხლიაო, ფარფალები ასხიაო;
მის ქვეყანას მოშორდება, მუხლი აღარ ასხიაო.

(წარმოდგენილი ლ. მათიკაშვილის მიერ.)

ერთი თხა მყვანდა რემაო, ზურგზე გაედო ენაო,
იმისი სიტყვა პასუხი ქვეყანამ დაიჯერაო.

უცხო ფრინველი მოფრინდა, ბოლო მოჭედით მოჯდაო,
იფეთქა, ისევ წავიდა, უსულო ცხენზე შეჯდაო.

ს ა ლ ხ უ რ ი ლ ე ქ ს ი

(წარმოდგენილი ორპირელისაგან.)

პატარა ბიჭი ვიყავი,
 ვთამაშობდი კვირობასა,
 მისამდის ვერ გეწვევი
 ახლავ მოგცემ პირობასა.

ს ა დ დ გ რ ძ ე ლ ო

(წარმოდგენილი სამ. დათეშიძისაგან.)

მანამ ღმერთმა გადღეგრძელოს,
 სანამ სანგორს წავიდოდე
 კურდღლის ჯოგსა მოვრეკავდე;
 დაებორკავდე, დაეპარცავდე,
 დაფიქრდე და დავართავდე;
 დაეახვევდე, დაეძახედე,
 მოვქსოვდე და მოგართმევდე.

ს მ ა

(წარმოდგენილი ვ. ბიბილაშვილისაგან)

მყინვარი ვერ იალბუზებს.

ბალახი მერე თიბე.

აგური აწოდე კალატოზს.

ეგ რა ჭაჭაა?

ე ჰ ე ტ ი ს ი ს ი

(წარმოდგენილი გაბ. ფირალოვისაგან)

რ — ს — ქ — ნ — ლ — ს — ხ — ს — თ — ა — ი — ი — კ — დ — ზ — ხ —
 ღ — ს — ნ — ა — ლ — ბ.

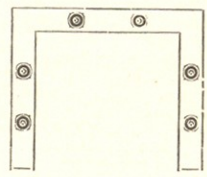
სამათემატიკო გამოცანები.

(წარმოდგენილი ი. ბურჭულაძისაგან)

ერთს კაცს ჰქონდა ოც-და-ხუთი მანეთი. ამ ფულით იმას უნდა დაეჭირა ოცდა-ხუთი მუშა: კაცი სამ მანეთად, დედაკაცი ათ შაურად, ყმაწვილები ხუთ-ხუთ შაურად. სულ რამდენ კაცს, ქალს და ყმაწვილს დაიჭერდა მუშად?

(წარმოდგენილი ორბირელის მიერ)

მჭედელს მოუტანეს რკინის ნაჭერი, რომელშიაც ექვსი ლურსმანი იყო და უთხრეს: ორჯერ ჩაქუჩის დაკვრით ეს რკინა გასჭერი ექვს ნაწილად ისე, რომ თითო ნაწილზედ თითო ლურსმანი დარჩენილიყოს. აბა, როგორ გასჭრის?

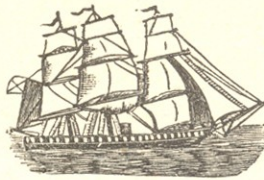

შ ა რ ა დ ა.

(წარმოდგენილი კორტახასაგან.)

თავს უზის ბოლო მარცვალი
 აკენისა ქრისტე-უფლისა;
 სხვებსა ხმარობენ საჭმელში,
 ხან წასასმელად წყლულისა.
 ერთად კი მოციქულია
 ჭკუა-გონების სრულისა.
 ყოველდღე ამბის მომტანი
 შინაურ-გარეულისა.

რ ე ბ უ ს ი.

წი

თუ

ჯ

უმო

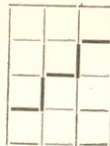

II-ის №-ის გამოცანების ახსნა:

1) სიმინდი, 2) თოვლი 3) ნესვი, 4) სანთელი.

ზმა: კალმახი, ორაგული, ზუთხი, წვერა (მურწა) ზურგიელი, დოში, ყველი.

სამათემატიკო გამოცანები: 1) დურგალმა გახაზა მოცემული ფიცარი სიგძეზე ოთხათ და სიგანეზე სამათ, აი, ასე და მერე გასჭრა დაკიბულათ:

2) პირველ წყობაში უნდა წაიშალოს ხუთი რიცხვი, დარჩება 1, მეორეში უნდა წაიშალოს ორი 5, დარჩება ოთხი 5, მესამეშიაც უნდა წაიშალოს ოთხი 8, დარჩება ორი 8. სულ შეადგენს 37.

შარადა: ჯეჯილი.

რეზუსი: ლეკვი ლომისა სწორია, ძუ იყოს თუნდა ხვაღია.

ზმა, გამოცანები და შარადა ახსნა შინმოსწავლე მარო ქუთათელაძემ, სამათემატიკო გამოცანა და შარადა ქუთაისის მეორე კლასის მოწაფემ ლევან თუმანიშვილმა და ზესტაფონის სამრევლო სასწავლებლის მოწაფემ, მინა მაჭავარიძემ და ვიქტორ ებანოიძემ, ხოლო რეზუსი ახსნილია ქუთაისში აგნესა თუმანიშვილის მიერ.

— ლევაქტორ-გამომცემელი ან. თუმანიშვილი-წერეთლისა. —

საქმასწავლებლო სურათებიანი ჟურნალი

ჰეჯილი

წელიწადი მესამე

გამოვა 1892 წელსაც ორ თვეში ერთხელ იმავე პროგრამით, როგორათაც აქამდის.

„ჰეჯილში“ დაიბეჭდება: მოთხრობანი, ლექსები, ზღაპრები, მოგზაურობის და შესანიშნავ-კაცთა ცხოვრების აღწერა, პოემები, მოკლე ამბები, სამეცნიერო წერილები, საბავშვო სათამაშოანი და სავარჯიშოანი, სამათემატიკო გამოცანები, იგავები, ანდაზები, გამოცანები, ნარევი, რებუსები და სიმღერები ნოტებით.

ჟურნალში მონაწილეობის მიღება აღვეითქვეს ყველა ჩვენმა საუკეთესო მწერლებმა.

ჟურნალი „ჰეჯილი“ ტფილისში დატარებით ღირს—3 მან., ტფილისს გარეშე გაგზავნიით 4 მან.

ცალკე ნომრის ფასი ტფილისში არის 70 კაპ., ხოლო სხვა ქალაქებში—ქუთაისს, ბათუმს და გორში,—75 კაპ.

ხელის მოწერა შეიძლება მხოლოდ წლით და ნახევარ წლით.

ხელის მოწერა მიიღება:

1) ტფილისში—„წერა-კითხვის საზოგადოების“ კანცელარიაში (Дворцовая ул., д. Зем. Банка, № 102), „ქართველთა ამხანაგობის“ წიგნის მაღაზიაში და თვით „ჰეჯილის“ რედაქციაში (Красногорская ул., д. № 7 Назарова).

2) ქუთაისში—მკ. ნიკოლაძისას.

3) გორში—მკ. შურცელაძისას.

4) ბათუმში—მ. ნიკოლაძის სააგენტოში.

5) საჩხერეში—ყარამან ჩხეიძისას.

შოსტის ადრესი: *Въ Тифлисѣ, въ редакцію грузинскаго дѣтскаго журнала „Джеджиლა“.*

რედაქტორი-გამომცემელი ან. თუმანიშვილი-წერეთელისა.

0182/L

Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.